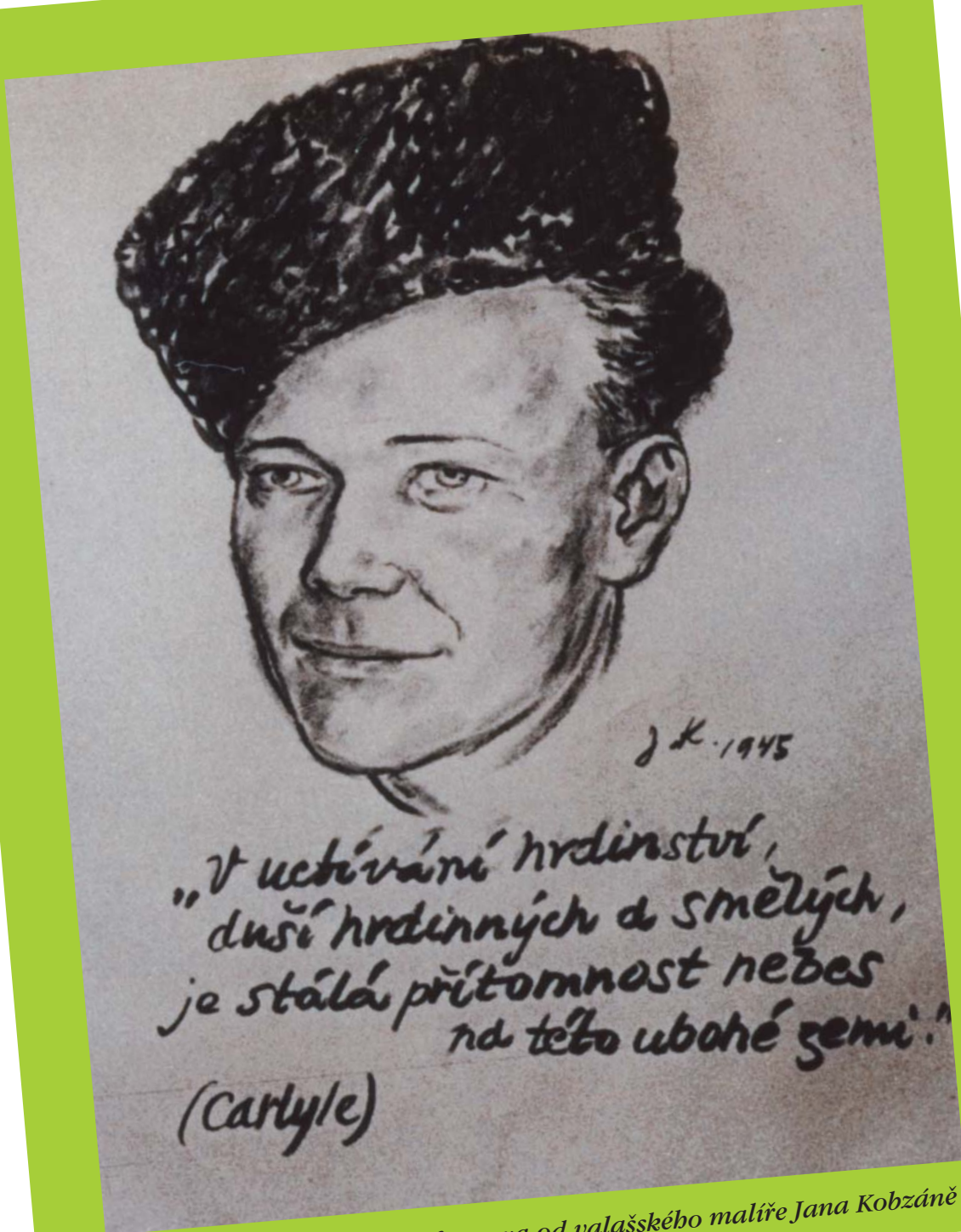

Valaši, nedajme sa!

70. výročí odboje proti fašizmu na Valašsku

Skica partyzána Nikolaje Jefremova od valašského malíře Jana Kobzáně

PROGRAM
CEZHRANIČNEJ
SPOLUPRÁCE
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

FOND MIKROPROJEKTŮ

Úvod

Poselství vězně Tesáříka z Rožnova pod Radhoštěm, zanechané v cele č. 86 Kaunicových kolejí v Brně: „*Valaši, nedajme sa! Musím umřít, aby jiní mohli žít.*“

Valaši se nikdy nevzdali.

Okupace českých zemí v březnu 1939 vyvolala okamžitý odpor českých vlastenců. V protektorátu se formovali ilegální odbojové organizace Snaha nacistů o odvrácení o rozvrácení odbojového hnutí přinesla zatýkání a popravy. Odbojové hnutí se však zničit nepodařilo, řada Čechů se dokonce rozhodla k odchodu do zahraničních armád. Jejich útočištěm se stalo Valašsko, kde nacházeli pomoc u obyvatel horských pasek. Valaši dokázali po staletí hájit svá práva a svobody a nezklamali ani v dobách okupace. Jména popravených a umučených Valachů najdeme mezi organizací Obrana národa, ve výsadcích Silver A, Out distance a pravoslavnými knězi v Chrámě Cyrila a Metoděje v Praze v období Heydrichiády, mezi zahraničními letci a vojáky západní i východní fronty. Svůj život obětoval, mimo jinými, také Josef Sousedík, starosta Vsetína, vynálezce, vedoucí rozsáhlé odbojové organizace na Valašsku a mnoho jeho spolupracovníků.

Úspěch boje proti okupantům závisel na spolupráci civilního obyvatelstva, poskytnutí zázemí a materiálního zabezpečení. S obrovským rizikem a za cenu obrovských obětí pomáhali Valaši partyzánům. Stovky valašských hrdinů nasazovali svůj život.

Na jaře roku 1945 zažilo obyvatelstvo Valašska genocidu. Vypálená Ploština, Prlov, Juříčkův mlýn a Vařákovy paseky zůstávají mementem té hrůzné doby.

Především zásluhou Valachů dokázal přežít partyzánský oddíl Jana Žižky, zformovaný v lednu 1945 v První československou partyzánskou brigádu Jana Žižky, největší partyzánský útvar na území Protektorátu.

Valašské hory jsou plné pomníčků a jiných důkazů o tragédiích té doby. Sedmdesát let je dlouhá doba a lidská paměť je krátká.

Mějme proto na mysli poselství paní Žákové z Vařákových pasek: „*Mrtví paměť nemají. Nezapomínat je povinností živých.*“

Štiavnik

Vylodenie Spojencov v Normandii v lete 1944, bezprostrednej východnej fronty k hraniciam Slovenského štátu a vypuknutie Slovenského národného povstania podstatne zmenili postavenie okupačných vojsk a podstatne rozšírili význam bývalého československého územia. Ťažko zdecimovaný český a moravský odboj sa snažila posilniť londýnska vláda. Dohovor o vzájomnej spolupráci medzi exilovou vládou v Londýne a Sovietskym zväzom sa konkretizovala podpisom Jana Masaryka sovietskeho veľvyslanca vo Veľkej Británii 18. 7. 1941. Tento dohovor sa stal základom Zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci zo dňa 1.12. 1943. Vtedy bola komunistickými predstaviteľmi s vedomím exilovej vlády, tlmočená sovietskemu vedeniu požiadavka o pomoc pri posilnení partizánskeho hnutia na území bývalého Československa. Realizáciou výcviku bol poverený ukrajinský štáb partizánskeho hnutia v Kyjeve a úlohu plnila partizánska škola v Svjatošine. Mala frekventantov pripraviť na pobyt v neznámom prostredí, slúžila ako previerka fyzickej zdatnosti a schopnosti znášať nepohodlie prinášajúci pobyt v lese. Zrejme dôvod, že určený operačný priestor sa nachádzal na Slovensku, určil spôsob výberu budúcich parašutistov, ktorí mali pôvodne československé občianstvo, ale v čase vojny boli v slovenskej alebo maďarskej armáde. Väčšina z nich prebehla k Červenej armáde, lebo mali skúsenosti s partizánskym hnutím v Bielorusku. Tak sa do paravýsadku dostali Ján Ušiak, Michal Masaryk, Jozef Michálek, Ján Ščur, Alexander Truska, Michal Dupkala, Ondrej Melek a František Tkáč. Skupina bola doplnená zástupcami sovietskej strany. Do funkcie náčelníka štábu a zástupcu veliteľa Jána Ušiaka bol menovaný Dajan Bajanovič Murzin a ten si zvolil ďalších spolubojovníkov. Termín výsadku bol určený na 21. 8. 1944 v počte 22 osôb. Z kapacitných dôvodov bola vysadená v priestore Sklabine časť skupiny pod vedením Jána Ušiaka. Parašutisti dopadli do operačného priestoru základne 1. Čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika. Druhá skupina, v ktorej boli slováci Ján Segeč, Ján Kolodzej, Josef Nemeč, František Ralhovský a Martin Valaštiak. V čase medzi 21. a 31. augustom začalo obsadzovanie západného Slovenska jednotkami Wehrmachtu „častočne dislokovanými z protektorátu a dochádzalo k prvým ostrým potýčkam. Do bojov v priestore Strečna od 31. 8. do 4. 9. 1944 zasiahli pod velením 1. Čs. partizánskej brigády MR Štefánika tiež členovia výsadku Jána Ušiaka a to ako rozvedka. Piateho septembra 1944 utrpeli vážne zranenia pri Vrútkach členovia výsadku P. Morozov a V. Nikolajev. Po návrate do Sklabine podľa spomienok Murzina, večer 5. septembra 1944 bol doručený Jánovi Ušiakovi rádiogram, ktorý určil partizánske oddielu nový operačný priestor na severnej Morave. Hneď nasledujúci deň opustil Ján Ušiak Sklabiňu. Podľa svedectva účastníkov sa správa o presune rýchlo rozšírila a oddiel sa rozrástol asi na 100 osôb. Trasa viedla naprieč horami. Martinský národný výbor zapožičal 2 nákladné autá a jeden osobný automobil. Obchádzali svahy Malej Fatry, prešli Kláštor, v Kľačne (skôr Gajdel) do Fačkova. Pokračovali Rajeckou dolinou. Tu sa k oddielu pridali slovenskí partizáni s veliteľom Budajom. Tu sa zdržali od 9.9 - do 10.9 1944 a Ušiak, Murzin, a Turský navštívili veliteľa 2. Čs. partizánskej brigády Popova v zámku Kunerád. Tu bol Ušiakov oddiel posilnený o partizánov z radov Štefánikovcov a títo boli prevelení i s výstrojom. Ušiakov oddiel sa zišiel v obci Domaniža. Automobily odoslali späť to Martina a oddiel postupoval terénom Súľovských vrchov cez vrch Teplú, Súľov - Hradná. Zastavili sa v obci Dolina, odkiaľ vyslali prieskumné hliadky k Považskej Bystrici a na Považie s cieľom zistiť možnosti možného prechodu cez Váh, cesty a železničné trate. Počet partizánov neustále narastal o dobrovoľníkov, ktorí prichádzali z Moravy na pomoc SNP. V noci 12. septembra 1944 sa partizáni pokúsili zneškodniť nemecký útvar na stanici v Považskej Teplej. Došlo ku prestrelke, ktorá donútila partizánov stiahnuť sa do lesov a navyše prezradila ich prítomnosť. Preto sa Ušiak rozhodol nečakať.

V noci na 13. septembra boli v dĺžke asi 3 km rozostavané hliadky, ktoré mali za úlohu v prípade nebezpečenstva odviesť pozornosť nepriateľa. Asi 150 partizánom sa podarilo prejsť cez železničnú trať a cestu. Ďalšiu noc čakal oddiel prechod Váhu. I napriek zákazu Nemcov ich prevádzali prievozníci neďaleko Plevníka, Predmieru a Mikšovej. Mnohí partizáni sa rozhodli Váh prebrodiť pri Beňove. Oddiel sa zišiel v ranných hodinách 14. 9. 1944 pri obci Podvažie. Prechod Váhu bol najkritickejším úsekom a žiadnej ďalšej partizánskej jednotke sa až do apríla 1945 nezdaril. Ďalší postup viedol na svahy Javorníkov do hraničného pásma s Moravou. Partizáni sa nachádzali mimo povstalecké územie a za chrbtom okupačných vojsk. Najväčšie nebezpečenstvo predstavovali členovia Hlinkových gárd. Okolo 16. 9. 1944 sa štáb partizánskeho oddielu objavil v Štiavniku a presun oddielu k hraniciam bol ukončený. Štiavnik bol v nasledujúcich dňoch svedkom intenzívnych príprav na prechod hranice aj niekoľkých pokusov o preniknutie. Štáb s radistami si zvolil sídlo v hájovni Jozefa Nemčáka. Prenikal do okolitých obcí Papradna a Maríkovej. Vykonal niekoľko útokov na žandárske stanice, zabavil zbrane, uniformy, pokrývky a proviant. Opakujúce sa útoky donútili velenie Považskej Bystrice tieto stanice uzavrieť. Pobyt v Štiavniku využívali k výcviku a zaraďovaniu prichádzajúcich skupín. O prijímaní Čechov a Slovákov rozhodoval Ján Ušiak. Rusov prijímal a preveroval D. B. Murzin. Partizánovi Jozefovi Vavrovi sa podarilo získať od katolíckeho kňaza Jána Gašince z Papradna písací stroj a tak sa podarilo vydávať vlastné letáky. Bezprostredne po príchode do Štiavniku boli na Moravu vysielaní jednotlivci i skupiny k preskúmaniu situácie a nadviazanie kontaktov s obyvateľmi, sledovanie množstva hliadok na hraniciach. V niekoľkých prípadoch rozhodoval Ušiak po prijatí členov do oddielu, odoslať na späť najmä chlapcov z Valašska, aby tvorili zázemie pre oddiel, po jeho prechode na Moravu. Za pomoci odbojárov z Valašska boli privedení do Štiavniku ruskí zajatci Zimenov, Pimenov, Štepanov, Buďko, Nastenko, Maskalenko a Ševcov - Grekovský. Rodina Jozefa Nemčáka má dve dcéry a dvoch synov, ktorí tiež prešli k partizánom. V okolí horárne bolo vybudovaných niekoľko bunkrov, slúžiacich pre uskladnenie zásob. Horáreň nebola len sídlom štábu, ale poskytla prístrešie väčšiemu počtu partizánov, ktorí spali na povale a v stodole na sene. Partizáni mali finančné prostriedky v ríšskych markách ešte zo Svjatošina. Z rozhodnutia národného výboru v Martine si vyzdvihli ďalšie peniaze v miestnych pobočkách bánk. Za potraviny partizáni platili. Veliteľ Ušiak tvrdo trestal násilia proti civilistom. Za sťažnosť obyvateľky zo Štiavniku, že člen paravýsadku František Ralbovský si vynucoval násilím nové čizmy a ohrozoval pištoľou rodinu, Ušiak vyniesol rozsudok smrti a sám ho aj vykonal. Podľa pamäte iných partizánov bolo týchto udalostí viac, boli spojené s násilím, krádežou ale pravdivosť týchto tvrdení nemožno doložiť. Zvýšený pohyb na hraniciach v priestore Veľkých Karlovíc bol úradne hlásený na bunkri 17. 9. 1944, keď sa pri horárni Rudolfa Pavelku zastavila skupina 9 mužov a jednej ženy. Mali oblečené uniformy slovenských žandárov. Horárovi odobrali loveckú pušku, náboje a ďalekohľad. Za odobraté veci mu vystavili rusky písané potvrdenie.

Ďalší pokus prechodu asi 50 - tich partizánov bol pripravený na skoré ráno 22. 9. 1944. Trasa prechodu bola konzultovaná partizánom Valikárom z Nového Hrozenkova a známymi prevádzачima z Malých Karlovíc. Skupina prešla cez Stodolisko - Potoky do Tiesňavy, kde narazila na nemeckú hliadku v blízkosti colnice. Vypukla prestrelka, ktorá trvalá cez pol hodiny. Zranení boli dvaja colníci ťažko a 1 ľahko. Jeden zranený partizán bol zajatý a umučený na Bielej. Skupina sa ďalej bez problémov vrátila na Slovensko.

Veliteľ Ján Ušiak pripravil ďalší prechod hranice, tentoraz pre všetkých partizánov. Oddiel bol rozdelený na čaty a roty. Velením boli poverení jednotliví členovia paravýsadku, ktorí niesli za svoje mužstvo plnú zodpovednosť. Do tejto doby spadá pomenovanie partizánskeho oddielu. Na jednej z posledných porád štábu v Nemčákovej horárni sa dohodli na pomenovaní oddielu

„Partizánsky oddiel Jána Žižku“. Pochod partizánov k hranici bol zahájený po polnoci 25. 9. 1944 Brumovskou dolinou na Stratienec, kde, pri hraničnom kameni nad ránom vztýčili čs. vlajku. Ján Ušiak predniesol krátky prejav a celý oddiel zložil verejnú partizánsku prísahu. Pokračovali cez Selský Přichlop a Lopušánky do Podťatého. Zásobovacia čta Michala Masaryka zabavila v hájovni nemeckého občana France Pietsche dobytok, hydinu, prasa, všetko oblečenie, topánky, lovecké zbrane, muníciu a ďalekohľad.

Partizánsky oddiel obsadil stráň nad hájovňou u Kaplínky a protiahly Kubáň. Partizáni potrebovali jedlo a odpočinok. Zrejme po hlásení horára Pietsche sa objavila nemecká colná hliadka a došlo ku krátkej prestrelke. Nemci sa vzdialili a partizáni pokračovali v príprave jedla. Krátko nato, po ceste prichádzali nemecké posily. Predpokladali, že sa po prestrelke partizáni stiahli do lesov a nečakali rýchly odpor. Celkový počet partizánov sa pohyboval okolo 400, vyzbrojených však bolo len 200 mužov. Okrem ťažkých zbraní mali 2 guľomety

a protitankovú pušku. Boli však vo výhodnejšej pozícii, pretože kontrolovali z kopcov cestu. Rozpútal sa boj, ktorý trval od 10. do 14. hodiny a potom prešiel v ojedinelú prestrelku. Počet nemeckej polície a wehrmachtu bol v počte 700 mužov. Prichádzali ďalšie nemecké posily. Situácia sa zdramatizovala, keď z údolia Kubáňu boli miestnymi obyvateľmi partizáni varovaní, že sa ich chystá obkľúčiť nemecký oddiel z Maková. Velitelia vydali rozkaz ku stiahnutiu oddielu späť do Štiavnika.

Návrat do známych miest bol veľmi krátkodobou výhodou, lebo velitelia si boli vedomí rizík, ktoré návrat priniesol. Ďalší pobyt aj v týchto miestach bol vylúčený, pretože nemecké jednotky spolu s členmi Hlinkových gárd a Vlasovcov obrátili pozornosť na Štiavnickú skupinu 70 partizánov, vedenú D. B. Murzinom. Spojka bola vyslaná do Prostrednej Bečvy k overenému prevádzčovi Františkovi Hašovi a Františkovi Billovi, ktorí ich istili v hraničnom priestore. Ďalšou podpornou akciou, ktorá mala odľakáť pozornosť nemeckých hliadok, bola detonácia v meštianskej škole vo Veľkých Karloviciach partizánom Frant. Tomkom, za pomoci Stan. Kozy a Fran. Mola.

*Němčákova boráreň:
Siedlo štábu partizánskeho oddielu J. Ušiaka*

Vypálená hájenka s majiteľom Josefom Němčákom

Partyzánský oddíl - Dobrovolníci z Čech, Moravy a Slovenska, kteří chtěli bojovat v řadách partyzánů

Partyzánský prapor - Ve Štiavniku vstoupila do oddílu většina budoucích velitelů- Stěpanov, Bud'ko, Nastěnko, Ševcov - Grekovský a další

Úlehla. Fakticky oddiel stratil 200 bojovníkov. Počet mŕtvych a zatknutých nebol zistený. Boje trvali takmer 3 dni. Nemčáková horáraň bola vypálená, obyvatelia zatknutí. Mnoho partizánov prešlo na Slovensku k iným skupinám, časť sa vrátila domov.

Skupina Jána Ušiaka a skupiny Ondreja Meleka, v ktorej boli radisti a vysielачky dorazili na Prostrednú Bečvu do priestoru Kněhyně v čase medzi 14. - až 16. októbrom 1944. Pri dramatickom prechode pomohli valašskí osadníci, ktorí im poskytli jedlo, odpočinok a pomoc pri presune. Členovia partyzánskeho oddielu Jana Žižku sa sústredili okolo štábu, a tí ktorí sa nachádzali v priamom spojení so štábom, je odhadovaných na 140 ľudí. Mnoho ďalších partizánov sa snažilo individuálne prejsť moravské hranice. Pretože nepoznali miesto zrazu, snažili sa dostať do miest, ktoré spoznali pred prechodom do Štiavniku, a to bolo okolie Vsetína, najmä obce Prlov, Valašská Polanka, Liptál a Hošťálková. Pri prechode Murzina na Moravu sa prejavili jeho skúsenosti a znalosť bojovej stratégie. Ihneď poslal do priestoru Vsetína a blízkeho okolia svojich zástupcov, ktorí túto oblasť pred prechodom na Slovensko poznali: Štěpánová, Moskalenka,

Skupina prešla cez sedlo Pindula, Lemešnou na Prostrednú Bečvu, kde sa o ňu postarali lesní osadníci. Prevažná časť oddielu na čele s Jánom Ušiakom zatiaľ stále v Štiavniku očakávala návrat spojok z Moravy a pobyt sa predlžoval. Začiatkom októbra sa v dôsledku defenzívy SNP zmenila situácia na Slovensku. Nemci spolu Vlasovcami obsadili pohorie Javorníkov a 10. 10. 1944 bol obsadený Štiavnik. Nemci sa začali približovať do hôr k partyzánskym pozíciám. Podľa údajov priamych účastníkov nastúpil pluk Vlasovcov so štyrmi tankami a mìnometmi. Veliteľ Ján Ušiak sa snažil rozdeliť oddiel do menších celkov. Mnohí slovenskí partizáni vrátane parašutistov z pôvodného výsadku odmietli prejsť na Moravu a chceli sa zúčastniť bojov na Slovensku. Tým sa podstatne znížil okruh ľudí poznajúcich miesto stretnutia na Valašsku. Presný priebeh bojov nie je známy, situácia bola úplne neprehľadná. Partizáni sa snažili ubrániť presile, ale nakoniec sa pokúšali o obyčajnú záchranu života. Oficiálne padli 2 partizáni.

Boli to Ivo Horák a Jaroslav

Pimenova a Ševcova - Gukovského. Toto rozhodnutie sa ukázalo ako rozhodujúce pre ďalšiu partizánsku činnosť na Morave. V polovici apríla 1945 muselo niekoľko desiatok vojnových zajatcov a obyvateľov z Karlovíc kopať zákopy na hrebene Javorníka od Gežouského sedla až po Stolečný. Napriek silnému opevneniu vo Vlárskom a Lysském priesmyku i v Makové očakávali Nemci útok cez hrebene Javorníkov. Po ťažkých bojoch na Považí zamierila čs. armáda pod velením L. Svobodu, najmä jej 1., 3., 4. brigáda na hrebene Javorníkov dňa 2. 5. 1945. V priestore Lazov pod Makytou, Čertova a Papajského sa podarilo 4. brigáde pod velením plk. Markusa prekonať hranice údolím Kychové a sa prebojovať o 20:30 do Huslenek - Bariny. 1. 3. Brigáda postupovala údolím Štiavnika, Papradna a zviazla ťažké boje v neprístupnom teréne. Hranica bola prekročená 3. 5. 1945 večer a 4. 5. 1945 boli oslobodené Veľké Karlovice a ďalšie obce v údolí Vsetínskej Bečvy. Skutočnosť, že túto oblasť oslobodili jednotky čs. armády za účinnej pomoci partizánov z moravskej strany, že na pamätníkoch padlých sú mená slovenských chlapcov, bola dlho zanedbávaná. Je našou povinnosťou nezabúdať. Slovenskí chlapci o sebe mohli rozhodnúť sami, veď splnili svoju úlohu a mohli zostať doma na Slovensku. Ich rozhodnutie bojovať do konečného víťazstva za celú republiku nesmie byť nikdy zabudnuté.

Veľké Karlovice

Vznik Slovenského štátu a obsadení zbytku českých zemí Nemci znamenalo uzavrení hranice medzi Moravou a Slovenskom. Hranice bola vytýčena na hrebene Javorníků. V Makovskom průsmyku postavili okupanti malou celnici s hraniční závorou.

Veľké Karlovice byly obsazeny 18. března 1939. Německá posádka se ubytovala v měšťanské škole, hostincích i v soukromí u obyvatelů a v Leskovém a v Tísňavách byly postaveny dřevěné ubytovny celníků. Valašsko se stalo útočištěm uprchlíků, zejména vojáků čs. armády a jejich cílem bylo hlavně zařazení do zahraničních bojových útvarů. Účinně jim pomáhali místní obyvatelé. Byli si vědomi nebezpečí i následků a přesto uprchlíkům poskytovali ubytování, stravu, znali dobře terén a měli kontakty na Slovensku. Z jejich řad bylo mnoho zatčených a umučených a přesto zůstali páteří odboje po celou hroznou válečnou dobu.

V prvních dnech okupace vznikla celostátní organizace Obrana národa. Spojila vlastenecké spolky, Sokoly a členy levicových stran včetně KSČ. Veliteli byli vojáci čs. armády. Činnost organizace směřovala k přípravě ozbrojeného povstání. Do Obrany národa se zapojili též občané Velkých Karlovic a jejich vedoucím se stal starosta a učitel Miroslav Tetter. Její existence však byla velmi brzy prozrazena a v roce 1940 se rozběhlo celostátní zatýkání a popravy. Odboj na Valašsku však neustal. Na přelomu let 1943–1944 založil Josef Sousedík, vynálezce a vsetínský starosta, odbojovou organizaci podle principu Obrany národa. Měla polovojenský charakter zaměřený na zpravodajskou a zásobovací činnost a jejím cílem byla příprava moravského povstání. Ve Velkých Karlovicích zajišťovali vedoucí pozice vojenský velitel Josef Slánský, Dobromil Kovář zajišťoval zásobovací sekci a Oldřich Kyslinger a Jaromír Prexl zajišťovali zpravodajskou činnost. Každý měl další řadu spolupracovníků. Spojkou na Josefa Sousedíka byli Viktor Kollanda a František Juppa.

V létě 1944 se situace přiostrčila. Vylodění spojenců, otevření západní fronty a postupující Rudá armáda vážaly stále více německých sil. Slovenské národní povstání vzbudilo v mnoha lidech snahu účastnit se bojů. Množil se také počet uprchlých válečných zajatců snažících se přejít Slovensko. Všichni hledali pomoc u místních obyvatel. Největší tíha spočívala na pasekářských usedlostech. Místní odbojáři vytvořili rozsáhlou převaděčskou síť, udržovali spojení se Slovenskem, podávali zprávy o počtu a pohybu německých hlídek. Oldřich Kyslinger přebíral od

Původní pomník Dobromila Kováře

Pomník pod Lemešnou

učitele a převaděče Františka Haši z Prostřední Bečvy skupinu ruských zajatců Petra Moskalenka, Ivana Stěpanova a Alexandra Kotljarova a za pomoci dalších pasekářů je převedli do Štiavniku. Vrátili se nazpět s oddílem Janka Ušiaka a stali se z nich významní partyzánské velitelé.

O zvýšeném pohybu osob v hraničních horách byl informován sám K. H. Frank. Vydal nařízení, aby od 16. září 1944 byl okamžitě bez soudu veřejně popraven každý člověk, který bude přistižen, jak se pohybuje se bez povolení.

V polovině září se formoval ve Štiavniku partyzánský oddíl s velitelem Jánem Ušiakem, jehož jádrem byl paravýsadek 22 lidí, vycvičených ve Svjatošinu u Kyjeva a vyslaný Ukrajinským štábem partyzánského hnutí z rozkazu Rudolfa Slánského. Byli vysazeni ve slovenské Sklabině. Jejich úkolem bylo rozšíření a podpora partyzánského hnutí na Moravě, zpravodajská činnost a vázání sil nepřítele. K partyzánskému oddílu se přidávali Čechové a Moraváci, kteří bojovali v Slovenském národním povstání. Tak se k oddílu dostal též František Tomek z Velkých Karlovic. Sídlo štábu bylo v Němčákové hájence v Buntově dolině. Přes hranice do Velkých Karlovic byly vysílány rozvědky, aby prověřily náladu obyvatel, získaly kontakty, odpozorovaly trasy a četnost německých hlídek. Partyzáni chodili do karlovských hospod a obchodů. Na svou účast v takové akci vzpomíná Miroslav Čech (Böhm): „Zastavili jsme u místního obchodníka na křižovatce u kostela. Dostali jsme dvě kořalky pro velitele a jednu pro mužstvo, salám, asi 1000 cigaret a drobností.“ Při této návštěvě byl přítomen též konfident Jan Dvořák a obchodníkovi Dobromilu Kovářovi se tato návštěva stala osudná.

Prvním úředním hlášením o výskytu partyzánů je záznam celníků o přechodu asi 18 partyzánů dne 17. září 1944 kolem 18 hodiny. Hajnému Rudolfu Pavelkovi odebrali partyzáni dalekohled, loveckou pušku, náboje a vystavili mu ruský psaný potvrzení.

Zkušební přechod asi 40 členné skupiny se odehrál 22. září. Partyzáni v ranních hodinách v Tísňavách narazili na německou hlídku. Přestřelka trvala asi 30 minut. Výsledkem byli 3 zranění celníci a jeden zajatý partyzán, kterého popravili na Bílé. Německou posádku stáhli z Tísňav do obecní školy.

Přechod celého partyzánského oddílu, čítajícího téměř 400 lidí, připravoval velitel Ušiak na 25. září 1944. Oddíl byl rozdělen na čtyři a roty. Na poradě v předvečer přechodu se velitelé dohodli na pojmenování „Partyzánský oddíl Jana Žižky“.

Oddíl postupoval Buntovou dolinou a časně ráno stanul na Stratenci. Odstranili hraniční kámen a vztyčili čs. vlajku. Ušiak pronesl projev a přečetl text partyzánské přísahy. Celý oddíl složil veřejný partyzánský slib. Oddíl pokračoval přes Selský Přischlop a Lopušánky do Podtátého na Světlé. Zásobovací četa obsadila hájenu německého lesního Franze Pietsche. Zabavila dobytek,

drůbež, potraviny, oděvy a zbraně. Partyzáni zaujali pozice nad hájenkou u kapličky, začátku Kubáně a na Kolvářku. Když se objevila vojenská německá hlídka, padlo pár výstřelů a Němci se stáhli. Partyzáni se chystali k odpočinku, když se na silnici objevily vojenské jednotky. Přestřelka se znovu rozhořela. Přejížděly další německé posily. Murzin nařídil použít protitankovou pušku a kulomet, boj trval až do pozdních odpoledních hodin. Je třeba říct, že z celkového počtu 400 partyzánů bylo ozbrojených maximálně 200. Po zprávě, že se od Makova údolím Kubáně blíží početné německé posily, dal Ušiak rozkaz k návratu na Slovensko.

Podle úředních záznamů bylo zraněno 20 Němců, z toho 9 těžce. Mezi zraněnými byl velitel pohraničních celníků Paul Weiss, který svému zranění podlehl. Partyzáni ztratili kulometčíka Alexandra Zábojníka. Střet na Světlé byl největším otevřeným partyzánským bojem na území protektorátu a přivolal na Valašsko samotného K. H. Franka. Němci dostali důkazy o síle oddílu, počtu lidí a výstroje.

Murzin navrhl přechod menších skupin s cílem srazu na předem určeném místě. Termín přechodu 1. skupiny byl stanoven na 28. září 1944. Využili zkušeností Moskalenka, Stěpanova a Koljanova, kteří trasu z Prostřední Bečvy do Štiavniku prošli. Vyslali spojkou k Františku Hašovi, známému převaděči. Pro odpoutání pozornosti SS naplánovali útok na sídlo posádky v měšťanské škole ve Velkých Karlovicích. K provedení byl určen František Tomek. Narodil se v Leskovém v roce 1925 a vyučil se kominíkem a v obci byl známý. V kominickém obleku uložil ve škole nálož do komína. Při akci byl jištěn partyzány Františkem Molem a Stanislavem Kozou. Nálož vybuchla 28. září 1944, nikdo nebyl zraněn, ale panika mezi Němci byla značná.

V noci z 28. na 29. září 1944 přešla Murzinova skupina provázená Jakubem Bílkem a Františkem Hašou přes Lemešnou a Makovský průsmyk na Prostřední Bečvu. Tam se za pomoci lesníků dostali do lovecké chaty na Magurce.

Po vypálení Němčákovy hájenky ve Štiavniku se skupiny Ušiaka a Meleka (po přechodu na

Původní Celnice Makovský průsmyk - Zajištění přechodu mezi Slovenským státem a Protektorátem Čechy a Morava v místě Makovského průsmyku za okupace

První čs. tank i. Č. 1370 ve Velkých Karlovicích - Dokument pochází z 4. května 1945, vozidlo projelo údolím Pluskovec

Moravu) s Murzinem setkaly 2. října 1944 a svůj štáb si zřídili na Martiňáku. Oblast Velkých Karlovic a Bečev byla obsazena silnými protipartyzánskými jednotkami, které prováděly neustálé kontroly a přepadové akce na pasekách.

K. H. Frank nasadil proti partyzánům 13 000 vojáků, policistů, psovodů a celníků. Od 17. listopadu 1944 pročešovali území Frenštátu, Bečev, Rožnova a Velkých Karlovic. Když se mu nepodařilo dosáhnout očekávaných výsledků, přistoupil K. H. Frank k zavražďovací akcím proti civilnímu obyvatelstvu. Každý podezřelý ze spolupráce s partyzány měl být okamžitě veřejně popraven. Souhlas s popravou vydával osobně telefonem. Během 14 dnů bylo veřejně popraveno 58 obětí. Mezi nimi 9. listopadu 1944 na Prostřední Bečvě spolu se třemi partyzány Viktor Kollanda – spojka Velkých Karlovic s Josefem Sousedíkem. Ve Velkých Karlovicích byl před svým domem dne 23. listopadu 1944 na jasanu oběšen na udání Jana Dvořáka obchodník Dobromil Kovář. Na krku měl nápis: „Podporoval jsem bandity.“ A jeho tělo viselo 48 hodin. Kolem chodily děti do školy. Celý listopad a prosinec 1944 se v prostoru Javorníků objevovali členové partyzánské brigády Jana Žižky, kteří se snažili dostat ke svému oddílu.

V prosinci 1944 byl zatčen a při výslechu ve Vsetíně zastřelen Josef Sousedík a zatčena podstatná část jeho nejbližších spolupracovníků a Jaromír Prexl a Josef Slánský museli odejít do ilegality.

V polovině dubna 1945 nahnali Němci pod hřeben Javorníků zajatce, aby v krutých podmínkách kopali obrannou linii. Zajatci žebrali na pasekách. Zákopy jsou patrné dodnes.

30. dubna 1945 projížděl Velkými Karlovicemi německý oddíl. V hospodě u muzea (tehdy u Jakešů) zasedl vojenský soud. Odsoudil za údajnou dezerci dva německé vojáky ke smrti provazem. Byli pověšeni na jasanu na rozcestí u kostela, na kterém 23. listopadu zemřel Dobromil Kovář. Jejich ostatky jsou pohřbeny na hřbitově ve Velkých Karlovicích bez udání bližších dat.

Osvobozovací boje o Javorníky zahájily 1. a 3. brigáda čs. zahraniční armády pod velením L. Svobody. Na Velkém Javorníku až po Ztracencem byli prapory německých vojáků s kulomety a pancéřovými pěstmi. Po obou stranách silnice v Leskovém i Podřátém stála děla v palebném postavení. Němci naháněli lidi ke stavění barikád, brali jízdní kola, koně a povozy. 3. května opustily Pluskovec jednotky z Giguly a Javorníčku. Asi v 15 hodin se ozývala silná střelba z prostoru pod Ztracencem a stále více německých vojáků se stahovalo do Podřátého. Kolem 17 hodiny střelba umlkla. První rozvědné hlídky čs. armády přišly do Karlovic po půlnoci 4. května 1945. Celou noc občané vítali osvoboditele, vařili jim jídlo a poskytovali možnost odpočinku. Srdečně byli přivítáni také partyzáni Jaromír Prexl a Josef Slánský, kteří uprchli při zatýkání listopadu 1944.

Do obce přijely tanky, děla tažená koňmi, voly i velbloudy. Kolony směřovaly na Soláň.

Člen partyzánské brigády Jana Žižky František Melek, který za dramatických okolností přecházel přes Pluskoveček a Bzové na Bečvy a po akci Tetřev se jako zraněný dočkal pomoci v Novém Hrozenkově, dal 9. května 1945 skáčet jasan, na kterém zemřel Dobromil Kovář.

Mezi další partyzány působící ve Velkých Karlovicích patřila také příslušnice partyzánské brigády Jana Žižky Růžena Valentová, učitelka rytmiky z Olomouce. Absolvovala kurz Červeného kříže, a proto byla v září 1944 určena k totálnímu nasazení do Říše. Rozhodla se uprchnout do Velkých Karlovic, kam jezdila a měla přátele. Do Štiavniku přešla v polovině září s Františkem Tomkem. Při akci TETŘEV v listopadu 1944 padla v boji na Kněhyni.

Karolinka

V roce 1939 vznikla pod velením generála Josefa Bílého v Praze vojensky řízená organizace Obrana národa. Spojila bývalé legionáře, důstojníky čs. armády, členy vlasteneckých spolků, Sokola i komunistů v boji proti společnému nepříteli. Rychle se celostátně rozšířila a měla zástupce v mnoha obcích včetně Karolinky. Činnost Obrany národa směřovala k přípravě celonárodního povstání. Po prozrazení této organizace bylo v Karolince pro účast v této organizaci během července 1940 zatčeno 21 mužů. Julius Bambušek, Josef Čabla a František Novák byli umučeni.

Po vypuknutí Slovenského národního povstání odešli na Slovensko mladí chlapci bojovat proti okupantům. Artur Bambušek a Pavel Bitala z Karolinky v září 1944 přešli hranice. Bojovali v Kunerádské dolině a v okolí Prievidze. Tam Artur Bambušek padl. Pavel Bitala se připojil k partyzánskému oddílu Jana Žižky a vrátil se na Moravu.

Podzim 1944 znamenal ve valašských horách velký příliv utečenců. Hledali pomoc a oporu u místních lidí, zejména obyvatel pasek, kteří poskytovali jídlo a převáděli přes Javorníky. Ve svých vzpomínkách hovoří členové partyzánské brigády Jana Žižky František Molo, Augustin Holčák a další o dramatickém přechodu partyzánů na Moravu po náhlém vojenském přepadení Štiavniku v říjnu 1944. Členové oddílu byli rozprášeni, v malých skupinách bojovali o vlastní život. Pod palbou utíkali ze Štiavniku v horském terénu směrem na Marikovou. Pozdě večer narazili na samotu a hospodář je doprovodil na hřeben Javorníků. Kolem půlnoci, zranění, unavení, hladoví, se v Karolince přiblížili na samotu u Kretů. Hospodář se vyšel podívat ven a poznal F. Mola. Okamžitě je pozval do stavení. Tam se už nacházela další skupina partyzánů. Nechal je přespat, najíst a brzy ráno je vedl hřebenem nad Pluskovečkem, kde se jim podařilo překročit dráhu, silnici a Bečvu a nad údolím Bzové přešli na Vsetínské vrchy a do Hutiska, kde je František Chovančík dovedl na Kněhyni.

5. ledna 1945 se odehrála tragedie v Jeseníkové, v usedlosti Jana Orsága. Nevlastní syn hospodáře Pavel Bitala, účastník Slovenského národního povstání a příslušník 1. čs. partyzánské brigády J. Žižky, se po tragických událostech při protipartyzánské akci Tetřev v listopadu 1944 chtěl setkat se svou matkou a bratrem a odpočinout si. Jeho pobyt v usedlosti však byl prozrazen zrádcem. Podle rozkazu K. H. Franka se přechovávání partyzánů trestalo smrtí. V poledních hodinách 5. ledna 1945 obklíčila německá hlídka usedlost. Pavel Bitala se pokusil uniknout z pudy domu do blízkého lesa, byl však Němci napaden. Matka syna bránila a mezitím se Bitalovi se podařilo vytáhnout zbraň a jednoho z Němců zastřelit, přitom mu vypadl zásobník a tak sebral mrtvému jeho zbraň a střelil dalšího Němce. Podařilo se mu utéct do lesa. Jeho matka a patnáctiletý bratr Bohuslav se snažili utíkat za ním, ale Němci oba zasáhli. Syn byl mrtvý na místě a matka Marie zemřela 6. ledna. 1945 ve Vsetínské nemocnici. V domě Němci zastřelili 84letého hospodáře Jana Orsága, dům zapálili a do ohně vhodili i mrtvé tělo patnáctiletého chlapce. Pavel Bitala se jako partyzán dočkal konce války.

*Pomník rodiny Orságové
v Jeseníkové*

V místě tragédie je pomník se jmény obětí: Jan Orság 13. února 1861, Marie Orságová 4. dubna 1885 a Bohuslav Orság 31. ledna 1930.

V údolí Račkov stála hájenka rodiny Tomancové. Asi 500m od hájenky v lese vybudovali Tomancovi bunkry. Nacházeli zde útočiště utečenci, kteří chtěli přejít hranice a partyzáni při pohybu přes Vsetínské vrchy. Hájenka byla zbourána.

Dalším karolinským občanem pomáhajícím v odboji byl sklář Jaroslav Bambušek, který uprchl v roce 1939 do Anglie. Na základě výzvy k zapojení do boje proti okupantům se zapojil do zahraniční armády jako letec. Podlehl těžkému zranění 5. dubna 1942. Je pohřben v East Wret-ham v Anglii.

Nový Hrozenkov

Občané Nového Hrozenkova se hojně zapojovali do bojů o svobodu národa již od doby založení celostátní organizace Obrana národa. Prvním zatčeným občanem Nového Hrozenkova byl František Růžička. Jako vysokoškolský student byl zatčen 17. listopadu 1939 v Brně a vězněn do roku 1942 v Oranienburgu. František Filip, dělník ve Zbrojovce Vsetín, byl hlavním organizátorem s napojením na vsetínskou organizaci Vladimíra Drápaly. Dále byli v roce 1940 zatčeni a pobyt v koncentračních táborech nepřežili učitel Vladimír Christian, úředník František Krčma, listonoš Arnošt Michalčák a kolář Cyril Vrážel.

Mezi občany z Nového Hrozenkova bojující ve válce proti fašismu patřil František Šipula, který v roce 1939 uprchl do zahraničí. Sloužil jako letec v Anglii a padl 8. srpna 1942 při leteckém boji.

Prvním popraveným podle rozkazu říšského protektora K. H. Franka - Václav Koňářík, Oldřich Neumann a František Mašláňza na rozcestí Vranča

Voják čs. zahraniční armády Josef Valušek, hrozenkovský rodák při překročení hranice a osvobození Nového Hrozenkova 4. 5. 1945

Dalším občanem byl Jan Filip, který bojoval v zahraniční armádě v Africe. V červnu 1942 byl zatčen římsko-katolický kněz Vladimír Čermák pro štvání proti Říši a v říjnu 1942 umučen v Dachau.

Léto 1944 znamenalo velký příliv utečenců, snažících se o přechod česko – slovenské hranice a zapojení do bojů Slovenského národního povstání. V srpnu 1944 odešli mladí chlapci dvacetijednaletý Metoděj Křenek a osmnáctiletý Jaroslav Ondruš na pomoc SNP. Oba padli v bojích v okrese Prievidza. K pomoci utečencům, převádění osob a přechovávání partyzánů se přes hrozby a represe přihlásilo mnoho obyvatel i přesto, že zatýkání probíhalo po celý rok 1944. Situaci se zabýval sám K. H. Frank, který vydal rozkaz, aby od 12 hodin dne 16. září 1944 byli ihned bez dalšího soudu popraveni všichni, kdo budou přistiženi bez povolení v hraničním pásmu. Dne 14. září 1944 byli v údolí Vranča zadrženi českými udavači lesním správcem Štěpánem Dittrichem a lesmistrem Josefem Zezulou, partyzáni Václav Koňářík z Nového Hrozenkova, František Mašláň z Lešné a Oldřich Neumann z Hranic na Moravě. Byli předáni německým celníkům v Novém Hrozenkově. Při výslechu byli krutě týráni. František Mašláň, bývalý praporčík, se zmocnil na stole ležící pistole a dva celníky zastřelil. Otevřeným oknem vyskočil ven a snažil se zachránit útekem do lesa. Byl pronásledován hlídkou se psy a pronásledovatelé ho dávkami ze samopalů v lese Kladňáčka zastřelili. Jeho ostatky byly tajně pohřbeny na hrozenkovském hřbitově. Zbylí dva zajištění byli nacistickým komisařem určeni pro trest smrti veřejnou popravou. Komisař současně žádal o zastřelení každého pátého muže v obci pro výstrahu. Partyzáni Koňářík a Neumann byli dovedeni na soutok Bečvy a Vraneckého potoka, zde si museli sami postavit šibenici a 16. září 1944 dopoledne byli veřejně oběšeni. Popravu řídil Oswald Doubek ze vsetínského gestapa. Těla musela viset na místě dva dny pro výstrahu dalším občanům. K další represi, kterou žádal celní komisař, naštěstí již nedošlo.

Oba zrádce stihl trest. Josef Zezula byl zlikvidován 4. května 1945 při osvobozovacích bojích. Štěpán Dittrich uprchl do Šumperka při osvobozování, ale byl tam občany z Nového Hrozenkova vypátrán a předán soudu v Novém Jičíně. V roce 1945 dostal trest smrti provazem a rozsudek byl vykonán.

Obec v průběhu okupace potkalo několik dalších tragédií:

10. října 1944 byli v lese u Nového Hrozenkova nalezeni dva mrtví ve stejnokrojích slovenských důstojníků ve stáří asi 25 let. Oba měli probodnutá srdce. 31. října 1944 byl v údolí Brodská nalezen zastřelený partyzán.

15. října 1944 byl pro partyzánský odboj zatčen Jan Kocůrek – učeň narozený 27. dubna 1928. Byl vězněn na Bílé, v Ostravě, Brně, Praze a v Buchenwaldu. V cele č. 48 Kaunicových kolejí v Brně se uchoval zápis: „Zde živořil a trpěl od 15. 10. 1944 Jan Kocůrek z Nového Hrozenkova jako šestnáctiletý partyzán.“

V obci bylo pro partyzány několik úkrytů. Nad údolím Brodská pod Beskydem stávaly letní chlévy hospodáře Františka Provázka. Dne 27. října 1944 přišla do chlévů skupina osmi chlapců z oddílu Josefa Laži z Huslenek. Měli v úmyslu provést destrukci spínací stanice Zbrojovky Vsetína k připomenutí výročí vzniku ČSR 28. října. Ve stejnou dobu ke chlévům dorazila skupina 7 partyzánů ze skupiny mj. Kuzněcova od Frenštátu p. R., která byla vyslána získat v prostoru Vsetína nové kontakty. Kolem chlévů procházela náhodná německá hlídka Ruhsam a spatřila tam muže, který nereagoval na výzvu. Němci zahájili palbu. Chlív plný sena se okamžitě ocitl v plamenech. Uprchnout se podařilo pouze Františkovi Hradilovi z Frenštátu, jeden Čech a jeden Rus z frenštátské skupiny byli zajati a osm mužů zaživa uhořelo. Přes přísný zákaz byla těla uhořelých za velké účasti občanů pohřbena na hrozenkovském hřbitově. V místě tragédie stojí pomník.

Asi 28. dubna 1945 přijel německý policejní oddíl do Nového Hrozenkova a ubytoval se ve škole. Oddíl přijel ze Slovenska (patrně ze Žiliny) a přivezli s sebou majora Zen Volského

z Ukrajiny a Andreje Nováka, zahradníka ze Žiliny, oba asi ve stáří 30 let. Věznili je ve školním sklepě a mučili je. Dne 30. dubna 1945 byli oba zajatci odvezeni koňským povozem do blízkého lesa Vápenka. Zde si museli sami vykopat hrob, vrazi oběma svázali ruce za záda a vhodili je do jámy, obličejem nahoru. Do úst jim vložili duté kulaté tyčky a zasypávali je hlínou tak, že tyčky sahaly nad povrch hrobu. Tyčkami se dostávalo k ústům pohřbených zaživa jen malé množství vzduchu, takže smrt byla zdoluhavá a krutá. Způsob umučení byl odhalen při následné exhumaci. Těla mrtvých byla převezena do Žiliny.

Při osvobozovacích bojích 3. května 1945 byl v údolí Vranča těžce zraněn velitel roty 3. čs. brigády špkt. Vladislav Perutka, rodák z Uherského Hradiště. Po převozu do vsetínské nemocnice svým zraněním 6. května 1945 podlehl.

Halenkov

Těžké chvíle prožívali občané Halenkova již bezprostředně po obsazení jejich obce Němci. Německý voják se nevrátil ze strážní služby a okamžitě bylo zahájeno rozsáhlé pátrání. Voják byl nalezen postřelený na Vrškách. Následovaly tvrdé domovní prohlídky. Voják se v nemocnici přiznal k pokusu o sebevraždu, ale nedůvěru k místním lidem to nezměnilo. Několik halenkovských občanů se připojilo k odbojové organizaci Obrana národa. Velitelem se stal zaměstnanec pojišťovny Jaroslav Koňářík a jeho zástupcem řídicí učitel Jiří Opočenský. Organizace měla asi 30 členů a zaměřila se na rozšiřování letáků a ilegálních tiskovin a převádění osob přes hranice. V říjnu 1939 se objevily na zdech vojenského skladu a asfaltové silnici nápisy „Pryč s Hitlerem“ a na stromech byly připevněny čs. vlajky a nápisy „Nedáme sa“. Autorkami byly Zdenka Lukaštková a Zdenka Příhodová.

Léto 1940 přineslo vlnu zatýkání spojenou s prozrazením Obrany národa. Byl zatčen i učitel Jiří Opočenský, ale po krátké době byl propuštěn.

Na přelomu let 1943–1944 se v Halenkově objevili dva Angličané, uprchlíci ze zajateckého tábora, v zuboženém stavu. Úkryt jim poskytl v domě č. 9 rolník Kopecký a k jejich záchraně přispěli i další občané Halenkova dodáním oblečení, obuvi i potravin. V roce 1944 byli za pomoci Josefa Válka převedeni na Slovensko. J. Válek se vrátil domů až s osvobozovací armádou.

Rok 1944 znamenal rozšíření odbojového hnutí. Na Vsetíně pracovala skupina Josefa Sousedíka, která se napojila na západní paravýsadek Clay-Eva. Spojkou Sousedíkovy organizace byl František Juppa. Do odboje se zapojili bývalí členové Obrany národa a vedoucím se stal učitel Jiří Opočenský a velitelé skupin Pavel Kopecký, Josef Frydrych a Josef Divín. Po prozrazení Sousedíkovy skupiny byl velitel Jiří Opočenský podruhé zatčen a byl umučen v Mauthausenu.

Odbojová činnost v Halenkově a zejména Obrana národa je spjata s osudem halenkovského rodáka Aloise Kořenka, nejmladšího politického vězně. Narodil se 23. června 1926 v Dinotici a brzy osiřel. Byl předán do péče církevního sirotčince a školy v Liptálu. Ředitelka školy a představená sirotčince sestra Klaudie Klimešová a učitel Štěpán Kovář byli členové Obrany národa. Alois velmi rád jezdil na kole, tak byl často pověřen předáním zpráv do Vizovické nemocnice, na Vsetín i na Hostýn. Chlapec také často jezdil na návštěvu k příbuzným na Halenkov. Učitel Štěpán Kovář se k němu připojil s nabídkou společné procházky a přivezl s sebou neznámého člověka. Údolím Břežitá chlapec s učitelem doprovodili neznámého k hranici a tam jej převzal další převaděč. Potom již Alois doprovázel k hranicím sám. Jeho činnost jistili Josef Divín a Josef Frydrych, odbojáři z Halenkova. Ve 14 letech nastoupil do učení k vsetínskému obchodníkovi Aloisi Rodingerovi a za jeho podpory dále v odbojové činnosti pokračoval. Přebíral finanční

pomoc pro rodiny zatčených a předával je potřebným. Léto roku 1940 znamenalo prozrazení Obrany národa a zatčení chlapcových blízkých ochránců Štěpána Kováře a Jiřího Opočenského. Bylo nutné zajistit chlapci bezpečný úkryt. Josef Frydrych zajistil za pomoci železničářů odjezd chlapce do Tvrdonic u Lanžhota k členům tamní ilegální organizace. Vlna zatýkání postihla i tuto organizaci a hrozilo prozrazení. Bylo rozhodnuto převést chlapce do Vídně ke vzdálenému příbuznému. Ve Vídni udal jeho pobyt soused. Záchranou byl útek. Domů nemohl, tak se jeho cílem stala Francie. Sám, bez peněz prošel Rakouskem až na švýcarské hranice, ale u Bodamského jezera padl do rukou pohraniční policie. Převezli ho zpět do Vídně. Za pokus o útek do zahraničí byl odsouzen k pěti letům káznice pro mladistvé. Tak začala cesta po pracovních táborech a pracovních trestaneckých komandech. Poznal mnoho vězňů různých národností, účastnil se záchran francouzských zajatců, židovských žen a dětí. Velké nálety na Vídeň v létě 1944 zasáhly též koncentrační tábor Lofau, kde tehdy již osmnáctiletý Alois Kořenek pobýval. Chaos po bombardování využila skupina vězněných Slováků a Francouzů. K útěku se připojil i Alois. Za pomoci slovenských lodníků se skupina dostala do Bratislavy a odtud do centra Slovenského národního povstání do Banské Bystrice. Alois Kořenek byl vysílený a nemocný. Po prověření v Banské Bystrici byl odeslán domů do Halenkova. Pod Makytou vyhledal slovenského hospodáře, kterého znal z dřívější doby, aby mu pomohl na cestě k hranici. Dál už cestu důvěrně znal. Ukryl se u příbuzných, jeho dřívější ochránci Josef Divín a Josef Frydrych mu tajně opatřili falešné doklady, peníze a potravinové lístky. Odeslali ho jako dělníka na stavbu německých vojenských objektů v Ostravě. Při práci na zesilování mostů k hranicím Slovenska pozoroval průjezdy vojenských transportů a pomocí železničářů posílal svá pozorování Josefu Divínovi. Vyhlášení okamžitého trestu smrti pro nedovolené překročení hranice K. H. Frankem zvýšilo nebezpečí pohybu přes hranice. Alois Kořenek přecházel dál a to i bez dokladů. Dne 15. října 1944 byl zadržen hlídkou Hlinkovy gardy. Při výslechu přiznal útek z Lofau a potulku po Slovensku. Bez soudu byl okamžitě deportován do tábora pro uprchlé v Radebergu u Drážďan s označením „Návrat nežádoucí“. Jako nepolepšitelného ho zařadili na výstavbu podzemních škol pro výrobu součástek letounových střel V-1 a balistických raket V-2. Opakované nálety spojeneckých letadel vyžadovaly časté práce na odklizení trosk a opravě silnic. Takto se občas dostal ven i s ostatními vězni z podzemí. Po těžkém bombardování Drážďan a Výmaru byla nařízena likvidace tábora a vězni byli zařazeni do transportu smrti. Pochod směřoval na Plavno-Pasov-Domažlice. Cestou se transporty míchaly a setkávaly se s vojenskými kolonami. Po náletu u Stríbra se několik vězňů domluvilo na útěku. Schovali se ve stohu slámy, přečkali noc a ráno se vydali k železnici. Cestou potkali lidi ochotné pomoci. Za pomoci železničářů se Alois Kořenek vrátil v dubnu 1945 do Halenkova. Znovu mu pomohl Josef Divín. Přivedl ho ke skupině Josefa Laži v Huslenkách. Po tragedii rodiny Lažových spolupracoval se zbylými členy a účastnil se osvobozovacích bojů probíhajících 2.- 4. května. Po válce odešel do Prahy a po doléčení všech zranění, která v bojích utrpěl, nastoupil do čs. armády. Jeho zdravotní stav se ale zhoršoval a tak byl v roce 1946 propuštěn do zálohy. Pracoval ve stavebnictví. Přežil velké vlakové neštěstí v roce 1965 v Praze – Hloubětíně, kde přes své zranění pomáhal při záchraně cestujících. Byl nositelem mnoha zahraničních vyznamenání (Francie, Izrael). V roce 1974 prodělal sérii mozkových příhod, pro které musel odejít do plného invalidního důchodu. Na svůj původ a Valašsko nikdy nezapomněl a vždy se k němu hrdě hlásil. Ve svých vzpomínkách píše, že v boji za svobodu žádné předpisy neurčovaly, v jakém věku je třeba se zapojit. Tak se valašské děti místo hraní učily konspiraci, pomáhat potřebným a mlčet při výsleších. Říká: „Nebyl jsem hrdinou, jak o mně psali po válce. Byl jsem obyčejný valašský ogar. Měl jsem strach, ale také dávku štěstí a obětavé pomocníky. Hrdiny byli ti, kdo položili své životy. A na Valašsku je jich mnoho!“ Zemřel v Praze – Uhříněvsi v roce 2008.

Hovězí, Huslenky

V létě 1944 vznikla v obcích Hovězí a Huslenky odbojová organizace napojená na organizaci Josefa Sousedíka ze Vsetína. Její určení bylo pomáhat utečencům, podávat zprávy a vytvořit další skupiny pro připravované celomoravské povstání. Byly vytvořeny 4 čety, složené z místních obyvatel, 3 Rusů a řady pomocníků – pasekářů. Skupině velel rotný Josef Laža.

Slovenské národní povstání vedlo mladé chlapce ke snaze zařadit se do otevřeného boje proti okupantům. Jan, Josef a Jaroslav Maňákovi, Alois Koňářík a František Holec odešli na Slovensko a ve Štiavniku se připojili k formujícímu se partyzánskému oddílu Jana Žižky. Po dohodě s velitelem Jánem Ušiakem se vrátili zpět s úkolem zajistit kontakty pro ubytování a zásobování partyzánů stali se příslušníky skupiny Josefa Laži. Ve strži nedaleko Lažovy usedlosti vybudovali bunkr pro ukrytí zbraní a materiálu.

Odbojová organizace očekávala slíbený shoz zbraní na podporu povstání na Moravě v září 1944. Zbraně dodány nebyly a Lažova skupina se rozhodla k samostatné partyzánské činnosti. Šest mužů se rozhodlo uctít výročí založení ČSR 28. října protifašistickou sabotáží – výbuchem spínací stanice a vysokého napětí Zbrojovky Vsetín. Bratři Josef a Jan Adamcovi a Jaroslav Maňák z Hovězí, Oldřich Ondruš ze Vsetína a Jaroslav Provázek z Nového Hrozenkova dne 27. října 1944 brzy ráno odešli údolím Brodská k Provázkovým letním chlévům pod Beskydem. Chlévy sloužily jako přechodný úkryt partyzánů. Jaroslav Maňák a Jaroslav Provázek se vrátili do údolí k rodině Cábově pro zásoby ráno mezitím přišla do chléva další partyzánská skupina patřící k oddílu majora Kuzněcova z Frenštátu pod Radhoštěm, pět Čechů a dva Rusové. Téhož dne provedli Němci pročešovací akci v Beskydech. Jedna z německých hlídek zpozorovala pohyb kolem chlévů, ale na jejich výzvu nikdo nereagoval. Hlídka okamžitě zahájila palbu a chlév okamžitě vzplanul. Útěkem se zachránil pouze František Hradil z frenštátské skupiny. Jeden Rus a jeden Čech, oba neznámého jména, byli svázáni drátem a odvezeni. V ohni našlo smrt osm mladých lidí: Josef a Jan Adamcovi z Hovězí, Oldřich Ondruš ze Vsetína, Rudolf Polcar z Daskabátu, Stanislav Slezáček ze Zábřehu, Jan Siuda z Fryštáku a 3 partyzáni z oddílu Laži. Pohřeb obětí se přes zákaz stal protestní akcí obyvatel. Na hřbitově v Novém Hrozenkově jsou pochováni ve společném hrobě.

Přes tuto obrovskou tragédii se Lažova skupina rozrůstala. Po náročném přechodu na Moravu se vytvářela nová uskupení z členů partyzánské oddílu Jana Žižky. V okolí Prlova to byla skupina velitele Petra Buďka. Lažova skupina navázala kontakt s Janem Ondrovčákem ze Zděchova a spojila se přes něj s Petrem Buďkem. V listopadu 1944 provedla skupina přepad několika německých vojáků, ukořistila kulomet ve Zbrojovce, podřezala sloupy telefonního vedení v Janové a poškodila destrukcí transformátor ve Zbrojovce. Z bezpečnostních důvodů se stáhli k Prlovu a koncem března 1945 se vrátili na Hovězí. Poté přepadli německou kolonu v Janové a Hovízkách a ukořistěné zbraně uložili v bunkru ve strži.

Zuřivost okupantů vrcholila 3. dubna 1945 byl vypálen Juříčkův mlýn a dvanáct členů SD (zpravodajské služby SS), kteří se účastnili vypálení mlýna, bylo ubytováno v Hovězí. V Kaštýlu sídlilo asi 20 německých četníků a na Huslenkách v hospodě u Pokorných bylo ubytováno asi 60 vojáků. Jejich velitel kapitán Jitschin pravidelně z hostince pozoroval dalekohledem skupinu domků za Bečvou. Zjistil, že občas do domku přichází více lidí. Kritického 26. dubna 1945 se sešli partyzáni na poradu u Lažů a Jitschin o tom patrně vyrozuměl gestapo. Usedlost byla gestapem a oddílem Vlasovců přepadena. Partyzánům se podařilo uprchnout, ale v domě zůstali Josef a Barbora Lažovi, Antonie Slabíková a rotný Josef Laža. Dům byl zapálen. Velitel Laža se zastřelil a ostatní v domě uhořeli. Ukryt se v lese se podařilo Josefu Janušovi a Rudolfu Vránovi, kteří

po válce podali svědectví. Zatčeno a odvezeno na Vsetín bylo 11 obyvatel. Původně měli být odvezeni do Brna, ale po náletu spojeneckých letadel byly věznice v Kaunicových kolejích evakuovány. Ve čtvrtek 3. května, při osvobození Vsetína, gestapo narychlo opustilo Vsetín a vězně propustilo až na Jana Lažu a Františka Buzka.

Řidič gestapa František Jaroš vypověděl, že při útěku ze Vsetína v autě vezl gestapáka Hanse Danzmayera, důstojníka Vlasovců a dva partyzány (J. Lažu a F. Buzka). Mezi obcemi Police a Kunovice nařídil Danzmayer zastavit a partyzány z auta vytáhl. Jednoho zastřelil, druhého zabil Vlasovec. Mrtvé nechali ležet u silnice a pokračovali v jízdě. Vrah Danzmayer nebyl dopaden a jeho pobyt zůstal neznámý. V tu dobu již byla v Huslenkách osvobozená armáda.

Ve středu 2. května kolem 6 hodiny podvečerní překročily výzvědné hlídky 4. brigády čs. armádního sboru pod velením generála Karla Klapálka Papájské sedlo. Předsunuté oddíly pronikly Kychovou až na železniční stanici Bařiny a zastavily vlak z Karlovic do Vsetína. Obsadily strategické vršky. Německá posádka se zprvu domnívala, že se jedná o partyzánskou akci. Boje byly zahájeny 3. května 1945 ráno. Němci vyhodili most přes Bečvu a zkomplikovali si cestu ke Vsetínu. Silnice a železnice byly v rukou čs. armády a zůstala průjezdná pouze cesta z Velkých Karlovic na Soláň. 1. a 3. brigáda čs. armády už na několika místech dne 3. května překročila hřeben Javorníků. Německé velení kvapně vyklízelo údolí Bečvy i za cenu ztráty odříznutých jednotek. Jejich zájmem byla záchrana válečného materiálu pro budoucí boje. A tak se lehčí jednotky snažily ustupovat údolím Dinotice. Průlom do obranného pásma u Bařin oslabil též německé pozice v silně obsazeném Zděchově. Ve čtvrtek 3. května 1945 večer vyklidili Němci své postavení a táhli na Huslenky. Zde však narazili na čs. hlídky. Rychle se vraceli nazpět a snažili se přes kopec dostat do Lužné. Zde je přepadali partyzáni a tak na lesních cestách zůstalo nákladní auto s uloupenými věcmi a několik koňských povozů. V Lužné narazili na jednotky Rudé armády, a proto začali ustupovat ke Vsetínu.

Památník přechodu 4. brigády čs. zbraněnické armády Ludvíka Svobody 2. 5. 1945 Papájským sedlem na Moravu

Památník na vypálení usedlosti Lažových v Huslenkách - Losovém

Zděchov

Ve Zděchově byl od počátku okupace německý oddíl pohraničních financů se psy. Ubytovali se v hotelu u Klimků a střežili hranice mezi Moravou a Slovenskem v prostoru Lysá a Lúky pod Makytou.

Zděchov - údolí Uberská: usedlost Miroslava Šimčtka, záchytná stanice pro uprchlíky

Zděchov - údolí Uberská: Usedlost Josefa Varaje sloužila pro uprchlíky při přechodu hranice na Slovensko

hledání ústupové cesty z údolí Vsetínské Bečvy ovlivnily též zděchovské německé jednotky. Ve čtvrtek 3. května 1945 večer opustily své pozice a táhly na Huslenky. U okresní silnice byly ostřelovány oddílem čs. armády a tak se obrátily zpět ke Zděchovu. Na obecním úřadě odcizili Němci psací stroj a v hotelu potraviny, povlečení a nákladní auto. Obrátili se směrem na Lužnou a snažili se projet lesními cestami. Nákladní auto i několik koňských potahů v terénu zapadli. Od Lidečka už postupovala Rudá armáda a tak se tito Němci snažili rychle stahovat ke Vsetínu. Cestou se promíchali s německými oddíly, které vyklidily pozice v Senince. Protože již 3. května večer Němci vyhodili mosty přes Senici a Bečvu v Ústí a řeky byly jarním táním rozvodněné, značně si ztížili ústupkové možnosti.

V osvobozovacích bojích ve Zděchově nepřišel nikdo o život.

Přes přísné hlídání hranice dokázali místní obyvatelé při pasení dobytka převádět zvířata ze Slovenska a poskytovat zásobování partyzánům. Stejně tak pomáhali převádět přes hranice. Kvetlo také pašeráctví, zejména cigaret. Těmi byli značně uplácněni i němečtí celníci.

Prvním zatčeným převaděčem byl Oldřich Sedláček v roce 1943 za převod ruských zajatců. Ještě téhož roku byl umučen v Osvětimi. V roce 1944 byl umučen František Knebl ve Flossenbürgu. Známý úkryt pro utečence měl ve své chalupě v Uberské rolník Josef Varaja. Byl zastřelen v Brně 31. března 1945.

Klimkův hotel byl též místem setkání a následného přechodu skupiny Jana Ondrovčáka v září 1944 na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Trasa vedla na Valašskou Senici a za hranicí byla hájenka Josefa Hožora. Spojení se Slovenskem udržoval Pavel Mikeš a často měl ve svém domě skupiny partyzánů.

Konec dubna 1945 byl poznamenán přílivem vojáků vybavených dělostřelectvem a silného opevňování. Útok čs. armády na pozice Němců na Bařinách, zmatek v německých oddílech při

Ústí u Vsetína

Z malé valašské obce pocházeli hned tři interbrigadisté – účastníci občanské války ve Španělsku, bojující na straně republikánů – letec Jan Ferák, pekařský pomocník Josef Trlica a krejčovský pomocník Antonín Pončík.

Na konci listopadu 1936 odešel bojovat letec Jan Ferák. Do vlasti se vrátil počátkem dubna 1938, jako záložník prodělal zářijovou mobilizaci a v polovině dubna 1939 odcestoval spolu s manželkou do Sovětského svazu. Pracoval jako dělník a marně se domáhal vstupu do Rudé armády. Teprve po výzvě uveřejněné v novinách se v únoru 1942 vydal do Buzuluku, kde byl přijat jako rotný k letectvu. Jelikož počet letců odvedených v Buzuluku nestačil ani na zformování jediné letky, nastoupila osmičlenná skupinka leteckých odvedenců dlouhou cestu z Kujbyševa přes Moskvu do přístavu Murmansk. Odtud na křižníku Edinburgh vyrazili čs. letci vstříc Anglii. Konvoj plavidel byl neustále napadán ze vzduchu letectvem i z vody německými ponorkami a dne 2. května 1942 byl křižník Edinburgh potopen. Na jeho palubě zahynul už dne 30. dubna 1942 velitel skupiny letců plk. Berounský. Sedmičlenná skupinka letců se zachránila, v Murmansku se nalodila na křižník Trinidad a znovu se pokusila dostat se k britským břehům. Konvoj se nedostal příliš daleko. V Barentsově moři byla plavidla napadena dne 14. května 1942 německými stíhači a bombardéry a jedna ze čtyř pum, které zasáhly křižník Trinidad, zabila Jana Feráka a další 3 jeho kamarády: rotného Návesníka, rotného Zikmunda a četaře Laštovičku. Tři měsíce po své smrti byl Jan Ferák vyznamenán Československým válečným křížem 1939 In memoriam. Matka Jana Feráka Aloisie Kurtinová se o smrti svého syna dozvěděla až po osvobození.

V domácím odboji sehrál rozhodující úlohu ústecký rodák Josef Trlica, člen KSČ, který odešel v prosinci 1936 bojovat jako interbrigadista do Španělska. Po návratu domů v srpnu 1938 si našel místo pekaře ve Zlíně, ale od dubna 1939 už se musel skrývat před gestapem. V rámci odbojových struktur ilegální KSČ zastával důležité postavení. Někdy v roce 1940 se přesunul do Valašského Meziříčí, kde se ukrýval ponejvíce v kotelně učitelského ústavu a na jaře 1941 se přesunul do Velké Lhoty k Janu Hurtíkovi, bývalému ruskému legionáři. Rozmnožoval zde ilegální letáky, pomáhal je kolportovat po okrese a organizoval sabotážní skupiny. V srpnu 1941 Trlicova skupina prokazatelně dvakrát přerušila telegrafní vedení podél železniční trati poblíž Vsetína a plánovala vykolejení nákladního vlaku poblíž stanice Brňov. V Trlicově organizaci však působilo také několik konfidentů, díky nimž mohla být odbojová síť snadno zlikvidována. Po vyhlášení stanného práva byla sice odbojová činnost zcela utlumena a cyklostyl spolu se zásobami papíru byl zazděn u Hurtíků do důmyslné skrýše, o níž však měli konfidenti gestapa přesné informace. Nejprve byl dne 3. října 1941 zatčen kolportér komunistických letáků Karel Zedulčík a při mučení údajně prozradil několik členů ilegální KSČ, mezi nimi Josefa Trlicu. Pro něho si gestapo přišlo do Velké Lhoty dne 7. října 1941, jako psovod – ovšem bez psa – byl gestapu přidělen četník Jindřich Švidrnoch z Jablůnky, který při honičce vystřílel na Trlicu celý zásobník. Nejsou známy donucovací prostředky, kterými gestapáci donutili při výsleších Josefa Trlicu mluvit, pravděpodobně použili drogu scopolamin. Podle poválečných výpovědí gestapáků Trlica vyzradil asi 150 členů odboje z Valašského Meziříčí, Vsetína, Ostravy i z Prahy za slib, že vstoupí do služeb gestapa jako konfident a bude uchován při životě. Na tento slib údajně gestapo zapomělo, a tak byl Josef Trlica s dalšími 7 odbojáři zastřelen dne 7. listopadu 1941 v Kaulnicových kolejích v Brně. Na Vsetínsku si Josef Trlica díky těmto gestapáckým insinuacím vydobyl pověst zrádce. Nebyl zařazen ani do seznamu obětí nacistické okupace vsetínského okresu. Na Josefa Trlicu však nezapomněli v Novém Jičíně, kde žil od roku 1925 a na jeho památku nese dodnes ulice, v níž před odchodem do Španělska naposledy bydlel, jméno „Trlicova“. Za skuteč-

né zrádce Trlicovy skupiny lze považovat bratry Josefa a Karla Besedovy, kteří pracovali jako konfidenti už pro českou státní policii v Novém Jičíně.

Třetím ústeckým intebribrigadistou byl Antonín Pončík. Vyučil se krejčím a odstěhoval se do Třeště u Jihlavy, kde sehnal načas práci v jihlavských textilních továrnách. V roce 1937 odjel do Španělska, byl přidělen k praporu T. G. Masaryka u 129. interbrigády. Bojoval na frontě u Levanty a později v kulometné rotě Jiřího Dimitrova u Teruelu. Po ústupu interbrigád byl Antonín Pončík od února 1939 do ledna 1940 internován ve francouzském koncentračním táboře Gurs. V lednu 1940 vstoupil do čs. zahraniční armády, ale za bojů o Francii byl zajat a vězněn v různých zajateckých táborech. Po osvobození Francie pracoval jako krejčí a teprve v roce 1949 se vrátil do Československé republiky.

Hošťálková, Ratiboř, Kateřinice, Oznice

Valašsko, to jsou dědiny v těsných údolích s usedlostmi rozběhlými do kopců. Krajina hlubokých lesů a krásných pasek. Po staletí tudy vedly cesty poutníků na posvátný Hostýn. Lidé zde byli zvyklí pomáhat si navzájem a jejich pohostinnost vždy poskytla pomoc potřebným. Mnoho českých vlastenců a uprchlých válečných zajatců našlo svou záchranu na Valašsku. Často tato činnost stála pasekáře život, přesto nepřestali pomáhat po celé dlouhé válečné roky.

Na začátku okupace se obyvatelé valašských obcí zapojili do odboje sokolského, komunistického a do Obrany národa. První popravené občany měly obce již v roce 1941.

Zvláště tragický osud měla odbojová skupina Ludvíka Bači z Hošťálkové, která rozšiřovala zprávy zahraničního rozhlasu a poskytovala úkryt utečencům, mezi nimiž byl Vít Želízko z Halenkova, hledaný gestapem pro napadení dozorce a útěk z totálního nasazení. Gestapo jej však v Hošťálkové našlo a po výslechu zradil své zachránce. Už 20. června 1942 byli zatčeni Ludvík a Vlastimil Bačovi a zastřeleni 1. července 1942 v Brně.

V rodině Češkových byli zajati a zabiti oba rodiče a zatčen nejstarší syn. Po manželech Češkových zůstaly svobodné dvě děti – šestnáctiletý Jaroslav a dvanáctiletá Olga. Přes své mládí se oba stali nebojácnými partyzánskými pomocníky a svůj domov poskytli mnoha členům vznikající partyzánské brigády. Z jara 1944 se mladý Jaroslav ujal válečných zajatců Timofeje Makejeva, Trofima Bašmanova, Alexandra Tyrtyšného a nemocného Michaila Kasumova. Poskytl jim informace pro jejich další cestu na Slovensko. Skupině se překročit hranice nepodařilo a navíc se zdravotní stav Kasumova prudce zhoršil. Zajatci se vrátili a našli přechodnou pomoc u matky vsetínského dentisty Karla Vaňka v Jasenné. Při svém pobytu v Jasenné a seznámení s Karlem Vaňkem se dohodli na založení odbojové organizace s názvem Pro Vlast. Jejím vedoucím se stal Alois Havlík a zástupci Alexandr Tyrtyšný, Karel Vaněk a mladý Jaroslav Češka. Po smrti Kasumova se zbylí tři utečenci vrátili k Jaroslavu Češkovi. Jaroslav spolu se čtrnáctiletou sestrou Olgou se rozhodli pomstít smrt rodičů a věznění staršího bratra. Jako člen skupiny Pro vlast a později velitel oddílu 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky spojil Jaroslav své vrstevníky kamarády Jana a Jiřího Češkovy z Držkové, Emilii Češkovou, Jaroslava Holáně ze samoty Poborov, Jana Janošíka, členy rodiny Londových – Antonína, Jaroslava, Tomáše a Emilii, Františka Viktorýna a další.

Na rozkaz velitele partyzánské oddílu Jana Žižky D. B. Murzina byly vyslány skupiny pod vedením I. P. Stěpanova a Viktora Ševcova – Grekovského k provedení průzkumu bojového prostoru na Vsetínsku. Viktor Ševcov se svými muži dorazil 2. října 1944 na paseku Borčí ke kováři Ludvíku Hynkovi v Ratiboři, který měl za kovárnu vybudován bunkr pro 15 osob. Ludvík Hynek pomohl Ševcovovi navázat spojení s Floriánem Mynaříkem, jenž měl v Ratiboři pilu, kde

se scházeli partyzáni. Přes Floriána bylo navázáno spojení navázat s odbojovými skupinami na Vsetínsku a pomohl také s napojením na ostatní partyzány Vladimíru Krajčíkovi, známému jako Estonec Jerry, a Ivanu Gondaševskému, uprchlíkům z tábora nucených prací. Ti spolu vybudovali bunkr v Ratiboři U Malinů a skupina se brzy rozrostla asi na 30 lidí.

Na Mynaříkové pile v Ratiboři byla organizována schůzka zástupců všech vsetínských odbojových organizací za účelem další spolupráce a sjednocení odboje. Datum setkání bylo určeno na 28. října 1944 – den vzniku ČSR. Na pile se sešlo přes 70 lidí a po rozchodu účastníků byla vyvolána přestřelka, jež přinesla smrt Viktora Ševcova a partyzána Pavla Pimenova. Myslelo se, že přestřelka je dílem konfidentů, ale mohla za ni nedůvěra mezi partyzány. Účastníci schůzky museli odejít do ilegality. Týkalo se to Františka Juppy ze Sousedíkovy skupiny a zejména Vladimíra Krajčíka – Jerryho, k němuž nedůvěra, kvůli jeho tajnostkářství, směřovala. Touto událostí se zpomalila se činnost i spolupráce jednotlivých oddílů.

Důsledkem protipartyzánské akce Tetřev byl kromě zatýkání a popravování také posílení protipartyzánských jednotek na Valašsku. Projevy odporu na Vsetínsku vedly k přemístění jednotek SS roty WAFFEN, které měly zkušenosti z partyzánských akcí v Jugoslávii, od Hošťálkové k Bystřici p. Hostýnem. Jednotky používaly proti partyzánům velmi drastické metody. Nařízené pátrací akce byly příčinou tragedie v Hošťálkové na pasece Poborov u rodiny Holáňů. Při procházení samotou Poborov v noci, Jaroslav Holáň s partyzánem V. P. Nastěnkem se chtěl zastavit u Holáňovy matky a sestry. Ženy chystaly jídlo, když kolem domu prošla německá hlídka. V. P. Nastěnko stačil dva Němce zneškodnit. Jaroslav Holáň se snažil zachránit útekem, byl však zatčen i s matkou a sestrou. V. P. Nastěnkovi se podařilo utéct. Usedlost byla vypálena, Jaroslav Holáň byl zastřelen 12. února 1945 v Brně, matka a sestra prožily zbytek války v koncentračních táborech.

Počet partyzánů v oblasti Vsetínska vzrůstal, v Oznici zejména díky veliteli Dolinovu a Moskalenkovi. Vesnice Kateřinice, Mikulůvka, Lazy, Oznice se svými horskými samotami byly trvalým

V Ratiboři a dalších Valašských obcích byla umístěna upozornění na přítomnost partyzánů

Usedlost Jiřího a Jana Češky z Držkové - Kotárů se stala útočištěm partyzánů, zejména Nikolaje Jefremova, velitele roty označované jako partyzánská záloha

útočištěm jejich oddílu, jenž se rozrostl z 10 lidí na oddíl o několika desítkách partyzánů. Štáb sídlil u Josefa Hrabovského č. p. 82, jeho ženy a malých dcer.

Narůstal počet diverzních akcí na železnicích, elektrických vedeních a násobily se přepady vojenských německých a maďarských kolon. Reakce Němců nenechala partyzány čekat. Posádka ubytovaná v Hošťálkovské škole byla posílena specialisty SS na boj proti banditům. I. P. Stěpanov a strážmistr Žůrek zvažovali možnosti útoku, ale naprostá převaha ze strany SS nedovolila přímý útok. Bylo rozhodnuto provést destrukci v budově školy. Příprava nálože byla provedena v domě Emilie Češkové. Nálož v nákupní tašce přenášela osmnáctiletá Emilie. Podle instrukcí měla tašku spustit sklepním okénkem do budovy. Ostře hlídaná škola donutila Emilii položit tašku pod schodiště boční části školy. Výbuch byl načasován na noční hodinu, došlo k němu však až druhý den 28. ledna 1945 po poledni. Osm příslušníků SS bylo zraněno, v nastalé panice stříleli po okolí. Budova byla neobyvatelná až do konce války. Vyšetřování bylo ukončeno dne 3. února 1945 s negativním výsledkem. Útoky proti ubytovným SS byly ojedinělé a všechny byly v režii 1. čs. partyzánské brigády J. Žižky. Ale pouze v Hošťálkově byla pachatelkou žena.

Protipartyzánská komanda se zaměřila na trvalou kontrolu samot. Jednou z nich byla samota Londova. Zde se jako v prvním ze svých úkrytů zdržovali Stěpanov, Makejev, Bašmanov, Tyrtyšný. Pohyb okolo usedlosti neušel pozornosti sousedů a tak po udání byl 23. prosince 1945 Antonín Londa zatčen. Jeho bratr Jaroslav padl v partyzánském střetu na Rusavě. V usedlosti zůstala matka Anna se synem Tomášem a snachou Emilií a vnučkou Jarmilkou. Partyzáni zde nadále nacházeli úkryt a pomoc. Dne 31. ledna 1945 přepadlo Londovu usedlost speciální SS komando v čele s konfidentem, který u Londů pohoštěn. Těhotná Emilie Londová byla krutě vyslýchána a bita. Když odmítla vypovídat, Němci proti poštvali psy, kteří ji rozsáhle pokousali. Pohyb Němců kolem usedlosti zjistili náhodně procházející partyzáni a zahájili na usedlost palbu. Přestřelka trvala asi půl hodiny. Při ní se podařilo utéci Anně Londové. Němci prohledali stavení a ve chlévě našli ukryté uprchlé Jugoslávce. Po výzvě k opuštění stavení je zastřelili ranou do týla. Vyrabovali stavení, věci naložili na sáně a donutili těžce pokousanou těhotnou Emilii

Členové brigády s devatenáctiletým partyzánem Jaroslavem Češkem z Hošťálkově

Londovou, aby sáně odtáhla do Hošťálkové. Stavení zapálili. V Hošťálkové Němci počkali na příjezd autobusu s dělníky a přímo na zastávce zatkli švagra Emilie Tomáše Londu. Oba byli převezeni do Brna. Tomáš Londa byl popraven 12. února 1945, Emilie Londová byla převezena do Brna kde na následky zranění zemřela. Partyzáni se k večeru vrátili ke spáleništi Londovy chalupy a na kraji lesa našli vyděšenou promrzlou dvouletou Jarmilku Londovou, která patrně při střelbě utekla z chalupy. Anna Londová se s vnučkou ukryvala do konce války. Antonín Londa se o tragedii manželky a smrti bratrů dozvěděl až v květnu 1945 po návratu z Buchenwaldu.

Zázemí partyzánům poskytovali také obyvatelé samoty Pivovařiska. Tady byli především nemocní a zranění. Mnohým zachránil život hajný Štěpán Vítek ze Štěpkové.

Velmi bolestná byla pro partyzánskou brigádu tragedie na pasece Bilová dne 8. února 1945, a to zejména kvůli neopatrnosti mladých partyzánů a nedodržení zásad konspirace. Partyzáni se usadili v usedlosti Jindřicha Růčky a Aloise Kubičky, kde očekávali shoz materiálu a vysílačky. Jeden z partyzánů onemocněl a tak byl poslán lékař František Starý. Lékař partyzány varoval, že musí svou návštěvu na Bilové hlásit a dal jim dva dny na přesun. Byla zima a partyzáni se ve vytopené chalupě cítili dobře. Třetí den po lékařské návštěvě obhlíželo Bilovou protipartyzánské komando. Partyzáni neměli rozestavěné hlídky a rychlým útokem byli zaskočeni. Komando zahájilo palbu, obydlí rodiny Růčkových obložili balíky slámy a zapálili. Vybíhající partyzány z hořící usedlosti postříleli. Majitele Jindřicha Růčku vehnali do plamenů, jemu se však podařilo přežít s těžkými popáleninami. Jindřich Růčka se ženou a dvěma dcerami, Alois Kubíček s manželkou a náhodně přítomní Martin Zubíček a Josef Václavík byli uvězněni. Na místě zemřelo šest partyzánů, čtyři byli zatčeni a později popraveni.

V době od 3. února 1945 se D. B. Murzin zdržoval v bunkru u Jana a Jiřího Českových, mladých spolupracovníků Jaroslava Česka. Odtud docházel na schůze štábu do turistické chaty Šanghaj na Trojáku, kterou provozovala rodina Půčkova. Na zvýšenou partyzánskou činnost reagovali Němci nasazením jednotky provokatérů, tzv. falešných partyzánů, jejichž podstatná

*Most v Ratiboři vyhozený ustupující německou jednotkou
5. května 1945*

*Usedlost Česků v Hošťálkové - Kútě,
paní Česková s N. Jefremovem*

část byli Vlasovci. Jejich velitelem byl Walter Proskowitz, rodák ze Všetul, uměl dobře česky i německy a říkal si Pinkas. Mezi partyzány se vetřel tvrzením, že se jeho jednotka dostala do ohrožení a zúčastnil se schůzky partyzánů v chatě Šanghaj se svými 15 muži. Dožadoval se spojení na Stěpanova. Setkání se Stěpanovem proběhlo 24. února 1945 a domluvila se společná akce při přepadení skladiště zbraní ve Lhotce n. Bečvou. Následující večer Jíří Češek varoval Stěpanova, že někteří z mužů byli viděni vcházet do ubytovny gestapa v Hošťálkově. Když se na Šanghaj dostavili čtyři Pinkasovi muži pro poslední rozkazy, byli okamžitě odzbrojeni. Tři muži byli zastřeleni a jeden byl vzat jako rukojmí. Zajatý Vlasovec pocházel ze stejné oblasti, dokonce ze sousední vsi jako Dolinov, znali se, a proto se Dolinov za něj zaručil vlastní hlavou. Vlasovec dostal šanci při účasti na přepadení jednotky v Kostelci, ale uprchl při zahájení akce. Dolinov v bunkru U hrubé jedle rychle varoval Murzina, další partyzány a Půckovy, kteří museli okamžitě opustit Šanghaj a odejít do ilegality. Brigáda se dostala do vážného nebezpečí. Murzin využil velitelského práva a Dolinova zastřelil. Střela se odrazila od dveřního rámu a zároveň těžce zranila Ladislava Češku. Zraněný Ladislav Češek byl dovezen do Valašského Meziříčí, byl vypátrán gestapem a byl popraven.

Na velikonoční neděli 1. dubna 1945 v Hošťálkově v kinosále uprostřed promítání před překvapenými návštěvníky stanul I. P. Stěpanov se dvěma ozbrojenými partyzány. Jako dozor v sále dohlíželi dva čeští četníci. Stěpanov je odzbrojil. Představil se a prohlásil, že vítězství je blízko, ale je třeba ještě mnoho úsilí pro jeho dosažení. Řekl, že v okolních lesích je 500 partyzánů, kteří potřebují podporu. Při odchodu Stěpanov vyzval četníky k následování a nařídil pokračovat v promítání a zůstat v kině do konce filmu. S oběma četníky pak pokračoval na četnickou stanici, kde bylo ubytováno německé četnictvo. Stanice byla zajištěna heslem a Stěpanov nařídil četníkům, aby nechali stanici otevřít. Přišel sám německý velitel a byl okamžitě odzbrojen a s ním část jeho mužstva. Z prvního patra se snažili vyběhnout ostatní, avšak partyzáni je střelbou zahnali zpět. V následném zmatku použil jeden z četníků granát, ale ten se odrazil od zavřeného okna a zdemoloval místnost. Partyzáni vybrali karabiny, munici a světelné rakety, přetrhali telefonní dráty a zmizeli. Po odchodu partyzánů Němci spustili střelbu, která probudila německé jednotky v zámečku. Ty povolaly ze Vsetína posily. Lidé vycházející z kina byli prohledáni a vyslýcháni. Vyšetřování bylo bezvysledné.

Středa 10. dubna 1945 je dalším černým dnem. V domě Jaroslava Češky připravovala patnáctiletá Olga snídani pro partyzány. Jednomu z nich při neopatrné manipulaci vystřelila pistole a zasáhla děvčátko do břicha. Bratr Jaroslav ji ihned dovezl do vsetínské nemocnice, ale z důvodu zatčení musel ihned utéct. Olgu se snažilo vyslýchat gestapo, ona však večer zranění podlehla. Ten den se dovršila tragedie Češkovy rodiny.

Ve stejný den přepadl Stěpanův oddíl 25 příslušníků speciálního komanda v zámečku v Loučce jako odplatu za zabití belgického partyzána. Jednoho Němce zastřelili a ostatní svázali a odvezli na povozech na Černavu, kde je hodlali vyslýchat. Němci se pokusili o útek. V nastalém zmatku a chaotické střelbě zasáhla střela z Murzinovy zbraně J. P. Stěpanova. Rána byla smrtelná. Partyzáni pohřbili Stěpanova na Černavě a po válce byl s poctami uložen na hošťálkovském hřbitově. Ve stejný den vybuchl dům u Smolků a zahynuli v něm 4 lidé.

Při osvobození Vsetína Semetín, Jablůnka, Ratiboř a Hošťálková zažívaly těžké chvíle, neboť německá vojska se snažila ustupovat Semetínem přes Stěpkovou, Ratiboř a Hošťálkovou. Ratibořský most byl vyhozen do povětří. Partyzánské oddíly prováděly pečlivou prohlídku okolních lesů a zajímaly ukryté německé vojáky déle než 14 dnů.

Dne 6. května 1945 došlo v Ratiboři k tragickému omylu. V domě č. p. 288 se zdržoval nadporučík Bedřich Dvořák. Partyzáni ho omylem považovali za konfidenta Jana Dvořáka, který

zradil Jána Ušiaka i Josefa Sousedíka a další. Skupina čs. vojáků s partyzány Bedřicha Dvořáka u dvěří jeho domu zastřelila. Je pohřben na hřbitově v Ratiboři.

Z nejbližších partyzánských pomocníků přežili útrapy koncentračních táborů Jan Češek mladší, Antonín Londa, Anna Londová a dvouletá Jarmila Londová a Florián Mynařík, Františka Holáňová s dcerou Annou. Jan Plšek zatčený v roce 1942 sice přežil útrapy koncentračních táborů, ale na následky věznění zemřel v roce 1946.

Jablůnka, Pržno

Odboj v Jablůnce a okolí začal již krátce po okupaci, kdy se mladí chlapci z Jablůnky rozhodli zapojit do boje. Patnáctiletý Jan Hruška uprchl a vrátil se z Ruska s osvobozenou armádou. Sedmnáctiletý Jan Tajzler bojoval jako tankista v Anglii. Poručík Zdeněk Rous uprchl v červenci 1939 do Polska a již 2. září 1939 padl u Demblínu.

V Sousedíkově odbojové organizaci byl zapojen Alois Garncarz. Jeho úkolem bylo vytvořit v Jablůnce odbojové skupiny se zaměřením na činnost zpravodajskou a vojenskou. Spolu se synem Vladimírem ustavili čtyři skupiny. Zásadní význam měla skupina ve Zbrojovce Jablůnka, která zajišťovala traskaviny, granáty a zbraně. Garncarzovy skupiny spolupracovaly se skupinou Vladimíra Krajčíka známého pod přezdívkou Jerry. Po příchodu I. P. Stěpanova a Viktora Ševcova-Grekovského, vyslaných D. B. Murzinem po přechodu partyzánského oddílu Jana Žižky na Moravu, navázali partyzáni s Garncarzovými skupinami vzájemnou spolupráci. Po tragické přestřelce na pile Floriána Mynaříka v Ratiboři odešli 28. října 1944 Alois Garncarz a jeho syn Vladimír k partyzánům I. P. Stěpanova. Velení Garncarzovy skupiny převzal Karel Adámek a skupina plnila své úkoly nadále.

V prosinci 1944 byla rozbita Sousedíkova organizace a Josef Sousedík zastřelen. Nově se formující 1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky vytvořila nové podmínky pro odboj. Alois

Partyzánský oddíl Aloise a Vladimíra Garncarzových

Skupina Pro vlast- velitel Alois Havlík, Karel Vaněk a sovětští zajatci Tomofej Makejev, Trofim Bašmanov a Alexej Tyrtyšnyj

Jerry a zapojil se též do partyzánské brigády. Největší společnou akcí Jerryho a A. Garncarze byla destrukce pečlivě hlídané spínací stanice ve Vsetíně 2. února 1945, která zásobovala proudem větší část okresu Vsetín, úřad, poštu, ubytovny. Partyzán Štěpán Videcký z Vesníku ušil pro osm partyzánů bílé pláště. Hodinu po půlnoci vzbudili partyzáni rodiny zaměstnanců spínačky, kteří bydleli v domě areálu stanice, a odvedli je do krytu. Správce donutili otevřít spínací stanici. A. Garncarz použil 15 kg trhavin a nálož umístil pod rozvodnou desku. Silný výbuch spínačku zcela zdemoloval. Zaměstnancům řekli, ať oznámí gestapu, že je přepadlo 50 ozbrojených partyzánů. Město bylo bez proudu a spínačku bylo nutné nově postavit. Původce výbuchu nebyl Němci nikdy odhalen. Dne 3. května 1945 vnikli Jerry a A. Garncarz do Zbrojovky v Jablůnce a odnesli velké množství granátů, pistolí a třaskavin. Zúčastnili se osvobozeneckých bojů a pátrání po uprchlých Němcích.

Skupina JERRY

Vladimír Krajčák jako dělník odmítl pracovat pro Německo. Utekl proto do lesů a spojil se s lidmi ze zajateckých táborů. Byl velmi nedůvěřivý, a proto nevystupoval pod vlastním jménem a zvolil si jméno Jerry Tomison – Estonec. Jeho skupina se na přženských pasekách setkala s Viktorem Ševcovem – Grekovským. Provedli společně několik akcí a konečné zařazení Jerryho skupiny pod velení partyzánské oddílu Jana Žižky mělo být potvrzeno na poradě 28. října 1944 na pile v Ratiboři. Krajčákovu nedůvěřivé chování a tajnůstkaření vzbudilo v ostatních partyzánech pochyby a patrně se jej pokusili na pile odzbrojit. Při nastalé přestřelce padl velitel Viktor Ševcov – Grekovský a Pavel Pimenov. Jerry napsal Stěpanovovi vysvětlující dopis, žádal o vyšetření události a na 3 měsíce zmizel. Členové skupin Ševcova - Grekovského a Jerryho se přidali ke Stěpanovovi. Po válce byla snaha svést vinu za tragédii na konfidenty gestapa (např. Františka Šmída či Šapošnikova, z vykonaných poválečných šetření však jednoznačně vyplývá, že na vině byla vypjatá atmosféra, vyplývající z nedůvěry a Krajčákova chování. V lednu 1945 se Jerry vrátil a stal se velitelem oddílu brigády. Spolupracoval zejména s oddílem Aloise Garncarze a jeho synem Vladimírem a spolu provedli destrukci spínačky na Vsetíně - Bobrkách.

Skupina Pro Vlast

Na jaře 1944 přišli do Hošťálkové uprchlí ruští zajatci npor. RA Timofej Makejev, politický komisař Trofim Bašmanov, Alex Kolibjanin a Michail Kasumov a ujal se jich Jaroslav Češek. Michail Kasumov však zemřel a ostatní členové chtěli přejít na Slovensko. Pokus přejít hranice nevyšel, takže v polovině srpna se sovětští uprchlíci znovu objevili v Hošťálkové. Přemístili se na paseku Maruška a projevíli zájem o založení odbojové organizace. Dostala název Pro Vlast,

velitelem se stal Alois Havlík přezdívaný Sokol Stalinský, zástupcem byl Timofej Makejev a dalším zástupcem Karel Vaňek, dentista ze Vsetína. V září se T. Makejev přemístil do Ratiboře, kde navázal kontakt se V. Ševcovem – Grekovským. Organizace vydávala a rozšiřovala ilegální letáky a shromažďovala informace. Členové skupiny Karel Trulej, strážmistr Žůrek a Antonín Hluchý byli zároveň členy Sousedíkovy organizace. Po smrti Viktora Ševcova – Grekovského se skupina Pro Vlast napojila na oddíl Stěpanova. Členem Pro vlast byl též malíř Jan Kobzáň. Skupina operovala v prostoru Vsetína, Semetína, Jablůnky, Růžďky i Jasenné. Rozsáhlou zpravodajskou činnost prováděli její členové ve Zbrojovce Vsetín a měli napojení na Valašské Meziříčí. Velitel Alois Havlík a Karel Vaňek se po osvobození stali členy Revolučního národního výboru ve Vsetíně.

Růžďka

Růžďkou vedla trasa přechodu partyzánů přes Vsetínské vrchy, který využívali hlavně členové partyzánského oddílu Jana Žižky. Při jeho přechodu na Horní Bečvu a po akci TETŘEV se tudy oddíl přesouval do nového prostoru v Hošťálkově.

Od léta 1944 se Josef Bartoň, Jan Sypták a Karel König stali členy Sousedíkovy odbojové skupiny. Byli pověřeni zajištěním odvozu a ukrytí zbraní po slíbeném shozu v okolí Cábu v září 1944. V domě číslo 234 Antonín Zajíc vybudoval bunkr za účelem ukrytí uprchlých sovětských zajatců Makejeva, Bašmanova a Tyrtyšného. Tito Rusové založili spolu s Antonínem Havlíkem a Karlem Vaňkem partyzánskou skupinu Pro Vlast a Antonín Zajíc a Josef Bartoň se stali jejími členy.

V listopadu vyvrcholily represe proti partyzánům. Akce Tetřev, zranění obou velitelů partyzánského oddílu Jana Žižky D. B. Murzina i J. Ušiaka, následná Ušiakova smrt a smrt obou radistů na Santově téměř oddíl zlikvidovaly. Následné tvrdé akce proti civilnímu obyvatelstvu spojené s veřejnými popravami zasáhly i Růžďku. Dne 9. listopadu přivezlo německé komando do Růžďky 5 mladých chlapců a pro výstrahu je veřejně pověsili naproti obecnímu úřadu na ovocných stro-

Tajný úkryt v domě Antonína Zajíce č. p. 234 kde našli pomoc Trofím F. Bašmanov, Timofej Makejev ze skupiny Pro Vlast po útěku z vězení ve Valašském Meziříčí

Zděnek Dvořák, Václav Indruch, Jiří Král, Svatopluk Prokeš a Alois Zouhar veřejně popraveni oběšením na ovocných stromech Slováčkovy zabradý

mech ve Slováčkově zahradě. Dne 8. prosince se na pasece u Syptáků objevil Emil Muroň s Konstantinem Arzamazcevem a doprovázeli stále zraněného D. B. Murzina. Setkali se ještě s Josefem Bartoněm, Štěpánem Frýdlem a Janem Palátem, krátce si odpočinuli a přespali u Jana Hlinského. Tady se Murzin setkal znovu se Stěpanovem a odešel s ním na paseku Jaroslava Česky do Hošťalkové.

Dne 1. února. 1945 do obce vtrhl oddíl Němců a s nimi partyzán Emil Muroň. Chodili od chalupy k chalupě a hledali, kdo v prosinci pomáhal ukrýt D. B. Murzina. Po osobním označení zrádce Muroňem byli zatčeni Jan, Kateřina a Vlasta Syptákoví, manželé Königovi, Josef Bartoň, Štěpán Frýdl, Jan Palát a Jan Hlinský. Přežila pouze rodina Frýdlova.

Odbojová činnost ve Valašském Meziříčí a propojení s odbojem na Vsetíně

Clay Eva - Barbora: Malíkova skupina

Malíkova skupina vznikla v září 1944 sloučením menších odbojových skupin, zejména skupiny Čestmíra Podzemného a Josefa Bilíčka, zaměstnance Zbrojovky Vsetín. Bilíček pracoval pod pseudonymem „BOHUŠ 5“. Jeho kontakty sahaly až do Ostravy a zaměřovaly se na členy KSČ. Bilíčková skupina sledovala válečnou výrobu ve Zbrojovce Vsetín, jeho spolupracovníky byli další zaměstnanci Zbrojovky – Jan Zubíček, Václav Holub, Jaroslav Bumbálek, Jan Mikulčák a vedoucí odbojové skupiny Jasenka Jan Sedláček. Mnozí ze spolupracovníků byli zároveň členy vsetínské odbojové skupiny Josefa Sousedíka. Zrada Františka Bednáře, Malého Franty, tragická likvidace vsetínské skupiny Josefa Sousedíka v prosinci 1944 a zatčení Ing. Jana Kříže přerušila spolupráci odbojových skupin. Snaha gestapa proniknout k veliteli Clay Antonínovi Bartošovi neustala. Potřebné informace o místě pobytů členů Clay, zejména velitele Bartoše, Štokmana a Šikoly, se nepodařilo získat, proto gestapo nasadilo konfidenta Františka Šmída. Velkého Frantu, do Malíkovy skupiny. Byl představen jako vedoucí odboje na západní Moravě. Odbojářům byla nápadná jeho snaha získat podrobnosti o všech odbojových pracovnících i jeho přiznání o spolupráci s gestapem. Když odbojáři získali informace o falešném vylákání Františka Juppy z Uherského Hradiště a jeho předání gestapu, za které mohl Velký Franta a o zatčení odbojářů v Hodoníně a Bzenci a hlavně po získání Šmídovy fotografie od konfidenta ostravského gestapa, pozvali Františka Šmída na schůzku do domu Michala Malíka ve Valašském Meziříčí dne 7. února 1945.

Členové Malíkovy skupiny Čestmír Podzemný, Václav Březík, Václav Kurovac a Emil Hanzlík. po ostrém rozhovoru na Františka Šmída zaútočili. Když se Šmíd chtěl bránit vlastní zbraní, byl Čestmírem Podzemným zastřelen. Mrtvolu zakopali v kůlně Korytářova domku. Materiály, které měl František Šmíd u sebe, by v případě předání gestapu znamenaly rozsáhlé zatýkání na celé Moravě.

Zmizení Velkého Franty vedly gestapo k rozsáhlé akci proti odbojářům. Zatčeno bylo vedení Clay – Eva Barbora. Čestmíru Podzemnému a několika dalším odbojářům se podařilo uprchnout a zařadit do 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky, do oddílu Saši Dolinova a později Petra Moskalenka v Oznici. Malíkova skupina byla gestapem zlikvidována.

Liptál

V květnu 1942 založili bývalí legionáři Václav Švehla, účastník Kotorské vzpoury, a Jaroslav Daňa st. partyzánskou skupinu Comandos. Do činnosti skupiny se zapojily rodiny Daňova, Švehlova, Kubáňova a další. V chatě na Kopřivné tiskli letáky, shromažďovali zbraně, ukryvali sovětské zajatce a pomáhali jim v přechodu na Slovensko.

V červenci 1943 přišli do Liptálu uprchlí sovětští zajatci Zachar Sirotin, German Piščuchin a I. P. Stěpanov. Skupina Comandos je ukryla v bunkru nad Švehlovou hájenkou v blízkosti Vartovny.

Jaroslav Daňa ml., člen Comandos, vynášel ze Zbrojovky střelivo. Byl přistižen a musel zůstat v ilegilitě. Účastnil se všech odbojových akcí – přepadů německých hlídek, přerušení telefonického a elektrického vedení i získávání zásob pro ukryté zajatce.

Počátkem roku 1944 bylo nad Liptálem sestřeleno americké letadlo a členové Comandos ukořistili těžký kulomet. Předali ho po dohodě D. B. Murzinovi.

Rok 1944 probíhal ve znamení zvýšeného pohybu lidí, snažících se přejít hranice na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Po protipartyzánské akci Teřev na Rožnovsku, se na Vsetínsku začali objevovat jednotliví partyzáni hlásící se k partyzánskému oddílu Jana Žižky a jeho činnost se začala obnovovat. Události nabraly spád po příchodu D. B. Murzina velitele partyzánské oddílu Jana Žižky.

O Vánocích byla v oblasti Kopřivné vysazena skupina LUČ a její člen komisař Bronislav Ivanovič Bašinskij se dostal do přestřelky. Těžce zraněný se s pomocí Štěpána Vítka ze Štěpkové dostal do chaty Daňových. Členům Comandos se zraněného Bašinského podařilo ukryt před razií německých hlídek a odvahou mladé Anežky Daňové, sestry Jaroslava Dani ml., odvést pozornost Němců. Zdravotní stav zraněného se však zhoršoval a členové skupiny riskovali jeho převoz do Zlína. Bašinskij cestou zemřel a oni opět riskovali při převozu mrtvého zpět do Liptálu.

Barbořákova hájenka na liptálských pasekách - místo ukrytí partyzánů z oddílu Viktora Ševcova - Grekovského

Partyzánský bunkr pod Vartovnou v blízkosti Švehlovy hájenky, sídla skupiny Comandos. V bunkru se od konce roku 1943 ukryvala část skupiny Viktora Ševcova - Grekovského pod velením Vasilije Čičerina

Pomník Jaroslava Dani

Pohřbili jej v blízkosti místa seskoku.

Dne 10. ledna 1945 se připravoval Jaroslav Daňa ml. se skupinou Comandos na záchranu zraněného partyzána z vizovické nemocnice. Na cestě v Liptále – Háji byl při přestřelce s německou hlídkou Jaroslav Daňa ml. zraněn. Chtěl se ukrýt pod břehem potoka, ale prozradily jej krvavé stopy ve sněhu. Byl zajat a dopraven do vsetínské nemocnice. Setkal se tam se stejně zraněným partyzánem Robertem Malinou z Prostřední Bečvy. Oba s nohama v sádře byli převezeni do Kaunicových kolejí v Brně, kde po krutých výsledcích byli oba odsouzeni k trestu smrti. Otřesný přístup nacistů ukazuje dopis Roberta Maliny, který přežil. Odsouzencům bylo stanoveno, že na popraviště musí dojít bez pomoci, datum poprav bylo tedy stanoveno podle data sejmutí sádry. Jaroslav Daňa ml. byl zbaven sádry 2. března 1945 a ještě tentýž den popraven. Robert Malina měl termín sejmutí sádry a tedy i popravu dne 27. dubna 1945, avšak den předtím byli v důsledku bombardování Brna vězni evakuováni a Malina přežil. Po zatčení

Jaroslava byl vydán zatykač i na bratra Vladislava a sestru Anežku. Anežka byla zatčena a dopravena do Kaunicových kolejí a její rodiče byli trvale hlídáni. Anežka přežila, ale následky prožitého utrpení si nesla celý život. Vladimír Daňa odešel do ilegality a v řadách 1.čs.partyzánské brigády Jana Žižky se dočkal osvobození.

Leskovec, Juříčkův mlýn

V údolí u Machálek v Leskovci stál mlýn manželů Jana a Františky Juříčkových. Útočiště zde našli nemocní partyzáni Kořal Kalabalin a Oldřich Kaniok.

Podle svědectví Jana Juříčky, stavebního dělníka, který se podílel na stavbě bunkru ve mlýně, rozhodl o výstavbě Josef Sousedík za účasti konfidenta Františka Bednáře alias Malého Franty.

Bunkr měl sloužit jako sídlo štábu Sousedíkovy organizace při vypuknutí moravského povstání. Josef Sousedík zde ukrýl svůj osobní archiv, vynálezy a návrhy patentů, které ukrýval před Němci, uniformu legionáře, doklady a schéma jeho organizace. Zajišťoval také stavební materiál a financoval výstavbu. Malý Franta byl při výstavbě často přítomen a zajišťoval dodávky potravin. O výstavbě byl informován též strážmistr Rudolf Gurecký ze Vsetína.

Stavební dělník Jan Juříčka znal Františka Bednáře delší dobu ze svého působení na stavbách severní Moravy. Poprvé se setkali v Karpetné, kde František Bednář jako ředitel školy požádal o odstranění závad na střeše školy. Od té doby byli v trvalém styku.

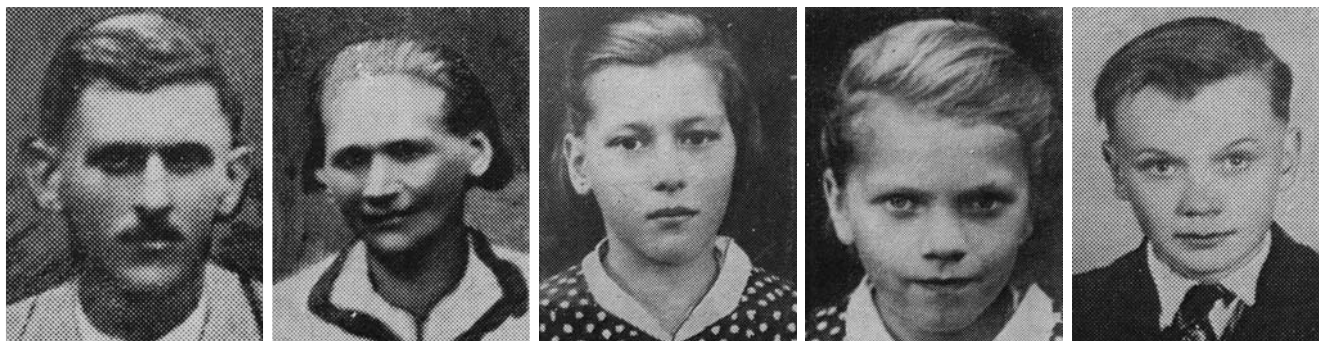
Před Vánocemi v prosinci 1944 byl Bednář zatčen a udal poté gestapu Sousedíkovu organizaci. Sousedík byl 15. prosince 1944 zatčen a usmrcen. V lednu 1945 byl ještě vyzděn komín a postavena kamna v přední místnosti, aby se dalo v bunkru topit, ale situace kolem zatčení Františka Bednáře a Josefa Sousedíka nedovolila z bezpečnostních důvodů bunkru využít. Protože se zdálo, že se situace uklidnila, byl bunkr otevřen pro potřeby partyzánů z oddílu Jana Žižky.

18. února 1945 ukrýval Pavel Řezníček v Senince zraněného D. B. Murzina. Při pobytu byli varováni před německou razií a tak bratr Pavla Řezníčka Josef z Valašské Polanky převedl Murzina do bunkru v Juříčkově mlýně. Asistovali mu Vasil Nastěnko a ošetřovatelka Naďa

Jermakovová. Bunkr byl nadále využíván jako úkryt pro dočasně nemocné partyzány. Kromě Oldřicha Kanioka zde našel úkryt mnich Agapitus vlastním jménem Oldřich Bláha z vizovické nemocnice, který pomáhal nemocným jako ošetřovatel. Pobyt velitele Murzina v Juříčkově mlýně trval do konce února 1945. Do mlýna dojížděl k ošetřování nemocných lékař nemocenské pojišťovny ve Vsetíně Dušan Kalandra.

Podle záznamů brněnského gestapa poskytl při výsleších zatčený František Bednář přesné informace o poloze krytu a dokonce nakreslil situační plán. Z Brna odjely 3 autobusy příslušníků zvláštního určení, celkem kolem 200 osob. Z Brna byl též z Kaunicových kolejí odvezen strážmistr Rudolf Gurecký, jenž byl zatčen v březnu 1945 a byl donucen plnit funkci průvodce.

Ke mlýnu se přepadové jednotky přiblížily 3. dubna 1945 v úterý po Velikonocích. V tu dobu byla ve mlýně celá rodina Juříčků, rodiče a tři děti, v bunkru pět partyzánů a ošetřovatel Oldřich Bláha. Juříčkovu rodinu vyvedli ze stavení a do obytných místností vhodili pancéřovou pěst. Mlynáře Jana Juříčka bestiálně tloukli. Mlynářova syna, devatenáctiletého Janka, poslali do bunkru, aby přivedl partyzány. Dvěma partyzánům se podařilo doběhnout k mlýnskému kolu a ukryt se v betonovém potrubí, další dva se snažili prostřílet, byli však usmrceni. V bunkru dobrovolně zůstali Oldřich Kaniok a Janek Juříček a oba padli. Při útěku byl zatčen ošetřovatel Oldřich Bláha. Němci postříleli otce Jana Juříčka, jeho ženu Františku, šestnáctiletou Fanyňku.

Rodina Juříčková- Manželé Juříčkovy a jejich děti Fanuška, Maruška a Janek

Mlýn zapálili a těla rodiny Juříčkovy i s dosud žijící třináctiletou Mařenkou vhodili do ohně. Tragédie si vyžádala životy 8 lidí. Následkem střelného zranění dále zemřel cestář Pavel Mucha, který byl donucen prokopat se ke dveřím bunkru. Partyzáni Konstantin Kalabalin a Vasilij Sapelnik přežili bestiální řádění, když 16 hodin leželi pod mlýnským kolem v betonové rouře. Ošetřovatel Oldřich Bláha se dočkal konce války v koncentračním táboře Mirošov.

Valašská Polanka, Seninka

Odbojová skupina Josefa Sousedíka ze Vsetína v průběhu roku 1944 zahrnovala též obyvatele Valašské Polanky. Četnický strážmistr Jaroslav Surovec jako velitel družstva získal obyvatele Valašské Polanky, Lužné, Prlova a Seninky pro plnění úkolů v odboji. Patřil mezi ně Josef Řezníček, Ferdinand Bambuch, František Žák, Jan Hronek - řídicí učitel, Jan Miček - starosta Val. Polanky a další.

Podle výpovědí dalších členů Sousedíkovy skupiny Josefa Kubičika a Stanislava Mráze se podíleli na jaře a v létě 1944 na úkrytu zbraní ze Zbrojovky Vsetín a v době Slovenského národního povstání na přesunu těchto zbraní přes střelnici Zbrojovky ve Střelné na Slovensko.

Dramatický přechod partyzánského oddílu Jana Žižky na Moravu, navázání spolupráce Sousedíkovy skupiny s východním odbojem a hlavně zvýšený zájem o aktivní odpor proti oku-

pantům vedl příslušníky odbojových skupin k napojení na vznikající partyzánské oddíly. Koncem října 1944 si Petr Buďko, letec sestřelený v roce 1942 na Kalininské frontě, vybral za sídlo štábu nejprve Prlov (u Polčáků čp.25) a po několika měsících i bunkr u Kajšů v Uble. Čtyřikrát se pokoušel utéci ze zajetí. K partyzánskému oddílu Jána Ušiaka se připojil ve Štiavniku, podařilo se mu tam přepadení Němců a 10. října 1944 přešel na Moravu. Za své působiště si zvolil prostor Vsetín - Valašská Polanka - Prlov - Ploština. Často se zdržoval též v domě Františka Žáka ve Valašské Polance. Na oddíl Petra Buďka se napojila skupina Josefa Laže z Huslenek - Hovězí a skupina Jana Ondrovčáka ze Zděchova. Působiště těchto oddílů bylo na Dvořiskách což je místní část Prlova. Později se Petr Buďko stal velitelem 1. Praporu brigády Jana Žižky.

Ve Valašské Polance rozšířil čet. strážmistr Jaroslav Surovec počet odbojářů. Jeho zástupcem se stal Jaroslav Kovařík a veliteli družstev Josef Řezníček, František Žák a Josef Srba. Jaroslav Surovec byl přímo podřízen Petru Buďkovi. Členové družstva pocházeli z Val. Polanky, Lužné, Seninky i Prlova.

Partyzánská četa Jaroslava Surovce je příkladem jednotky, kdy její členové vykonávali svá povolání nebo hospodařili a k akcím se scházeli mimo pracovní povinnosti. 11. ledna 1945 se vydal ze svého úkrytu u Jaroslava Češka v Hošťálkové D. B. Murzin na prověrku partyzánských oddílů. Špatně prostupné zaváté cesty znesnadňovaly pohyb a Murzinova skupina byla napadena u Pozděchova německou hlídkou. Murzin byl znovu zraněn. Partyzánům se podařilo Murzina dopravit do Seninky, zde se ho ujal Pavel Řezníček, Josef Zrník a Jan Juřica. Za bezpečnost Murzina ručil Jaroslav Surovec a Josef Řezníček z Val. Polanky. Po dobu pobytu Murzina byly omezeny diverzní akce a byla prováděna pouze zpravodajská činnost. V této době strávil Murzin

Josef Řezníček oddílem Olga

část pobytu též v Juříčkově mlýně od 17. února 1945 až do konce února 1945.

Ve Val. Polance se partyzáni scházeli v domě Františka Žáka. Sem docházel též bratr Josefa Sousedíka František Sousedík a přinášel finanční prostředky pro činnost partyzánů. Ve Val. Polance byly partyzánské bunkry v lese Vápenka, v lese staříčka Polanského a úkryt byl též u Žáků pod slámou ve stodole.

2. listopadu 1944 provedli partyzáni destrukci na železnici, v březnu 1945 vysvobodili 3 čs. důstojníky ze zajetí ve Val. Polance, odzbrojili 20 maďarských vojáků.

Pří této činnosti aktivně pomáhali Svatopluk Žák a Jan Hronek, tehdy ještě žáci základní školy. Svatopluk Žák z povozu odebral lehký kulomet. Jan Hronek pomohl odebrat ze skladiště školy zbraně, náboje a další proviant. Chlapci jako partyzánské spojky doručovali zprávy v zimě na lyžích, z jara na kole. Jan Hronek na kole zajížděl pro lékaře Dušana Kalandru na Vsetín. Za hrdinství dostal vyznamenání od generála Karla Klapálka.

MUDr. Dušan Kalandra, lékař nemocenské pojišťovny ve Vsetíně, byl bratrem Závaše Kalandry, vězněného od 2. září 1939 do 4. května 1945 a v politických procesech popraveného spolu s Miladou Horákovou. MUDr. Kalandra jezdil do Juříčkova mlýna léčit nemocné partyzány, o zraněné se staral i ve svém vsetínském bytě.

Mezi pomocníky partyzánů, kteří byli věkem ještě děti, patří tehdy patnáctiletá Milada Kajšová. Ošetřovala raněné a nemocné partyzány, pomáhala při zásobování. Po tragedii Ploštiny a Prlova musela rodina opustit usedlost a Miladě připadla povinnost zajistit malé sourozence.

Kresba Petra Budka (aut. J. Kobzán)

Prlov

Koncem března 1945 se na území protektorátu přemístily speciální stíhací svazy SS. Jedním z nich, jednotka JOSEF, se počátkem dubna usadila ve Vizovicích. V jejich řadách byli mladí Slováci z hlinkovy mládeže (polovojenský pořádkový sbor zřízený v rámci Hlinkovy slovenské lidové strany)

Ještě hořely usedlosti Ploštiny a už byla připravena další krutá represe. Němci věděli, že významným článkem v partyzánském odboji je horská obec Prlov. Ten patřil k obcím, kde byla do odboje zapojena velká část obyvatel od prvních dnů okupace, doloženy jsou případy již z roku 1942. Pomáhali utečencům při přechodu hranice a poskytovali jim přístřeší. Byli zapojeni do Sousedíkovy organizace a to zejména v sekci zásobovací a zpravodajské.

Zakladatelem odbojové skupiny v Prlově byl Tomáš Polčák – Šebík, jenž zformoval skupinu šesti lidí. V Jasenských lesích skupina zbudovala bunkr, kde se ukrývali ruští zajatci. V září 1944 se sešla s prvním partyzánem, který přešel ze Slovenska, Antonínem Prokopcem. Ke skupině se přidali občané Prlova. V říjnu a listopadu 1944 provedli několik úspěšných přepadení německých aut v Prlově na „Zatáčce“ a přerušili telefonní spojení.

Večer se objevili na Ryliskách partyzáni, mezi nimi Petr Fjodorovič Budko. Patřili k partyzánskému oddílu Jana Ušiaka a na Moravu se dostali po bojích ve Štiavniku. Připojili se k oddílu

Ivana Petroviče Stěpanova. Brzy se však Petr Budko stal velitelem oddílu v Prlově a přirozenou autoritou kolem sebe stmelil skupiny ze Vsetínska, Vizovic i Zlína. Občané Prlova partyzány všemožně podporovali. Partyzáni přepadli školu v Pozděchově s ubytovanými maďarskými vojáky, množily se útoky na železnici, elektrická vedení.

Vynikající zpravodajská činnost partyzánských pomocníků, perfektní spolupráce a vzájemná důvěra pomohla partyzánům vyhnout se stále četnějším přepadovým akcím. Byli všude a zároveň nikde.

Německé akce proti partyzánům měly žalostné výsledky. Konkrétní poznatky přinesla Němci připravená průzkumná akce, do níž byli nasazeni příslušníci SS slovenské národnosti z oddílu JOSEF. Byli posláni do Prlova, a tak se seznámili s důvěřivou Marií Růskovou a od ní se dozvěděli informace o partyzánech. Při návštěvě Bratřejova jim uvěřil Oldřich Kovář.

Dne 9. dubna 1945 byla přepadena u Bratřejova maďarská auta. Důstojníci byli zajati, ke zraněnému Maďarovi dokonce povolali lékaře. Zajetí Maďaři však uprchli a své zážitky oznámili gestapu. Ve stejnou dobu zatkl zvláštní komando z Vizovic mladého partyzána Aloise Oškera. Při mučení mu oznámili, že pokud neprozradí partyzány, vyvraždí celou jeho rodinu.

V pondělí 23. dubna 1945 byl Prlov obklíčen. Obyvatele vyhnali z domů do místního hostince. Tam je usvědčoval Alois Oškera,

Cesta vedoucí z Valašské Polanky do Prlova, kde často na německé a maďarské kolony útočili partyzáni

Spáleniště č. p. 77 Tomáše Ondráška

Spáleniště č. p. 52 Jana Turýna

maďarští důstojníci i příslušníci skupiny JOSEF. Zase hořely domy, lidé byli bestiálně mučeni, stříleni i za živa upáleni. Tři prlovské občany pověsili u silnice k Bratřejovu v místě přepadení Maďarů. V ten den zemřelo 21 nevinných lidí. Po ukončení exekuce donutili příslušníci SS Jiřího Turýna, aby hnal nakradený dobytek z usedlostí. Alois Oškera byl i s rodiči a bratry pověšen a zahrabán v parku vizovického zámku. Ve stejném hrobě bylo nalezeno mrtvé tělo Jiřího Turýna.

Dům č. p. 25 Tomáše Polčáka – Šebíka, kde se nejčastěji zdržoval velitel Petr Buďko, zůstal nedotčen.

Vařákovy paseky, Ploština

Do Vizovic přesídlila za Slovenska speciální skupina JOSEF. Jejimi veliteli byli česky mluvící sudečtí němci jménem Tutter a Poslovsky. Prováděli výjezdy a při nich vypálili Vajákovy a Vaculíkovy paseky a zastřelili 3 členy Vaculíkovy rodiny. Ploština a nedaleká Ryliška byli centrum partyzánského odboje 1. čs. Partyzánské brigády Jana Žižky a jeho velitele Petra Buďky. Svou tragickou úlohu zde sehrála zrada. Mezi partyzány se dostali konfidenti zlínského gestapa Oldřich Baťa a František Machů.

Ráno ve čtvrtek 13. dubna 1945, po společné poradě zlínského gestapa a skupiny JOSEF a oddílu Vlasovců ve Vizovicích, byl na Ploštinu vyslán oddíl 200 mužů s psovody. Jejich první obětí se stal Josef Vařák, jedoucí na silnici na kole. Jako další oběti padla rodina Ranglova a Rudolf Flitr, potulní brusiči. Paní Vlastu Ranglovou zastřelili i s osmiměsíčním synem v náručí. Jednotka po cestě zatýkala lidi pracující na poli a v lese a hnala je na Ploštinu. Obklíčila paseky a obyvatele vyhnala z domovů. Stavení vyrabovala a zapálila, 200 hrdlořezů mučilo a vyslýchalo obyvatele, nahánělo je do hořících stavení a střílelo. Ten den bylo umučeno 26 osob. Zázrakem přeživší Jan Machů, který se zachránil z hořícího stavení v močůvce, podal přesvědčivé důkazy o zvěrstvu spáchaném na pasekářích. Na místě tragédie je památník a síň odboje.

2. května 1945 překročily čs. jednotky generála Klapálka Papajské sedlo v Javorníkách a pronikly do údolí Kychová. Východní fronta už byla před Valašskými Klobouky, ale řádění nacistů ještě neskončilo

Pomník obětem Vařákových pasek *Oběti Vařákových pasek, umučení a zastřelení v Hošťálkové 4. 5. 1945*

V usedlostech Vařákových pasek našli útočiště partyzáni z vypálené Ploštiny. Konec války byl na dosah a partyzáni chtěli společně s pasekáři oslavit 1. máj, ale velitel 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky D. B. Murzin vydal rozkaz ke shromáždění všech partyzánů v Lukovečku jako přípravu na boj o Zlín. Většina partyzánů ještě 1. května 1945 večer odešla, zůstala pouze malá skupina. Ráno 2. května 1945 přijeli čtyři němečtí vojáci – spojaři. Partyzáni Němce obklíčili a vyzvali je, aby se vzdali. Němci zahájili střelbu, při níž padl partyzán Josef Mikulín z Francovy Lhoty. Partyzáni střelbu opětovali a 3 Němce zneškodnili. Bohužel jednomu se podařilo uprchnout.

Partyzáni odešli na místo srazu podle rozkazu, ale předtím vyzvali obyvatele k opuštění domovů. Blížil se večer 2. května 1945, z dálky už dokonce zněla hudba a střelba od vítání blížící se čs. jednotky generála Klapálka. Na pasekách byl klid. Nocleh s malými dětmi v lese i nutnost poklidit dobytek přivedla obyvatele zpět domů. Paseky však byly obklíčeny jednotkou SS. Vyhnali obyvatele z domovů bez teplého oblečení, bosé, bez jídla. Zapálili 8 chalup a pasekáře hnali svázané lesem do Valašské Polanky. Ženy s dětmi a muže rozdělili. Vyslýchali je, bili a vyhrožovali jim pověšením. Nechali je zavřené bez jídla, promrzlé celý den a noc. Jak se později dozvěděli, zachránila je svou přímluvou Němka, farská kuchařka a tak bylo rozhodnuto propustit ženy s dětmi. Paní Vařáková – Žídková, matka 5 dětí, rychle půjčila dvě děti bezdětné Marii Polčákové. Zadržena zůstala svobodná Růženka Šopová, která byla na pasekách pouze na návštěvě, a muži František Žák, Karel Vařák a Jan Polčák.

Fronta už byla v Horním Lidči a Němci utíkali. Přesto však zatčené hnali až do Hošťálkové. Tam je znovu mučili, donutili je vykopat si hrob. Po jednom je stříleli, dosud živí zajatci je museli zahrabávat. Poslední zemřela Růženka Šopová, zohavená, s vytrženým jazykem. Čerstvý hrob byl objeven 5. května 1945.

Valašská Senice, Francova Lhota

Tyto obě příhraniční obce poskytovaly zázemí utečencům, jelikož hlavní převáděcí trasa vedla ze Zděchova přes Pulčín.

Hlavními organizátory převodů byla rodina Jana Kroupy. Měli spojení se slovenským občanem Josefem Hoždorou, který utečence na slovenské straně přebíral. V létě 1944 navázal spojení s odbojáři z Povážské Bystrice a od nich získával zprávy o dění na Slovensku a pohybu německých oddílů. Do prosince 1944 Kroupovi a Josef Hoždora převedli 17 Rusů a 43 protektorátních občanů (včetně skupiny Jána Ondrovčáka). Už v listopadu 1944 měli Němci podezření a u Kroupů provedli několik prohlídek. Dílem osudu byla zrada Miroslava Žáčka z Pulčína, díky které bylo na Pulčíně zatčeno 8 osob a k nim také Josef Hoždora a členové Kroupovy rodiny: otec, jeho dva synové. Josef a Jan Kroupovi, Josef Matušinec, František Psota a Václav Tkadlec zatčení nepřežili.

Spálené domy na Ploštině

Vsetín

Odbojová činnost ve Vsetíně začala hned po jeho obsazení v roce 1939. Gestapo ihned zajistilo seznamy politicky a kulturně činných osob. Ještě v březnu 1939 byli zatčeni členové KSČ, oblastní tajemník Bohumil Klícha, Julius Donáth a Antonín Žabčík. Další vlna zatýkání členů KSČ proběhla v roce 1941.

Následovalo zatýkání osob společensky činných. Tak byli odvečeni dne 1. září 1939 redaktor Závíš Kalandra, vězněný až do 9. května 1945 a učitelé Jaroslav Fajkus a František Suldovský a oba byli mučeni. Při studentské demonstraci 17. listopadu 1939 byli zadrženi student Vladimír Novotný a čerstvě promováný lékař Augustin Charvát.

Vyjádřením odporu národa proti okupaci byl vznik organizace Obrana národa. Všeobecně se věřilo, že v krátké době vypukne válka, kterou Německo brzy prohraje. Činnost byla velmi spontánní bez dodržování zásad konspirace.

Velitelem okresu Vsetín byl Vladimír Drápala, legionář, řídicí učitel a velký vlastenec. Činnost Obrany národa byla koncem roku 1939 prozrazena. Na Vsetíně bylo zatčeno 28 osob. Deset bylo seřato sekerou ve Vratislavi, jeden umučen při výslechu v Brně a další 3 nepřežili utrpení koncentračních táborů. Mnozí členové Obrany národa, kteří utekli zatýkání, pokračovali v odbojové činnosti. Vznikaly skupiny lidí pomáhajících rodinám zatčených a umučených a členové organizace dále převáděli uprchlíky přes hranice.

Přes represe proti židovskému obyvatelstvu byli v odboji zapojeni také členové židovské obce. Za účast v Obrance národa byl popraven např. MuDr. Drezider Reichenthal, lékař vsetínské nemocnice. Dalšími aktivně zapojenými byli Erich Schön – Kulka a jeho švagr Milan Kulka, kteří se starali o uprchlíky a převáděli je přes Javorníky na Slovensko. Jednoho z uprchlíků zadržela hlídka SS a on při výslechu prozradil jména obou Židů. Reakce gestapa byla rychlá a tvrdá. Oba byli okamžitě po zatčení odesláni v létě 1939 do koncentračního tábora. Milan Kulka nelidské podmínky nevydržel a zemřel v roce 1941. Erich díky své fyzické kondici a manuální zručnosti přežíval. O osudu rodičů, ženy a syna nic nevěděl a neznal ani nařízení o konečném řešení židovské otázky. Proto své přemístění do nově budovaného obrovského táborového komplexu v Osvětimi bral jako další vězeňský pobyt. Při zařizování tábora bylo potřeba zručných pracovníků. Byl zařazen do komanda údržbářů. Na přelomu roku 1943 – 1944 přijížděly do Osvětimi první transporty židů z Terezína a v jednom z nich byla jeho matka a čtyři sourozenci. Podařilo se mu krátké setkání, dozvěděl se o smrti otce v Sachsenhausenu, o tom, že poslední transport ze Vsetína do Terezína odjel 14. září 1942 a že v něm byla jeho žena se synem. Krátce po tomto setkání byla matka se dvěma sestrami poslána do plynu.

Erich Schön se pokusil o záchranu rodiny. Za pomoci pracovníka v kartotéce zfalšoval datum narození z roku 1933 na 1931 a syn byl zařazen do učení v táborové údržbě. Žena Elly byla odeslána s transportem do Stutthofu v Gdaňsku. Blížící se fronta vedla k evakuaci tábora. V lednu 1945 byli vězni v mraze hnáni tři dny bez jídla na nádraží. V dobytčích vagónech bez možnosti sezení je vezli od 22. ledna 1945 Horním Slezskem, až vlak 28. ledna 1945 zastavil v Ostravě. Rodný Vsetín byl tak blízko! Erich Schön se rozhodl k zoufalé záchraně života. Jemu i synovi se podařil útek z vlaku, cizí lidé jim poskytli úkryt. Po dramatickém cestování našli ve Vsetíně pomoc u stavitele Václava Juráně, Karla Frýdla v Liptále a Jana Tkadlečka ve Zlíně, kde se dočkali osvobození. Elly Schönová zahynula na pochodu smrti. Z celé rodiny se vrátil ještě Albert Schön, dalších 10 členů rodiny zahynulo. Jména Karla Frýdla a Jana Tkadlečka jsou zapsána v Izraeli v Aleji spravedlivých. Erich Schön – Kulka, profesor Chicagské univerzity a mezinárodně uznávaný vědec na rodný Vsetín nezapomněl. Z jeho iniciativy byl ve Štěpánské ulici v místě vypálené

synagogy zřízen památník. Zemřel v Jeruzalémě v roce 1995. Z jeho odkazu byl ve zdi židovského hřbitova odhalen památník umučeným židům, odhalený za přítomnosti jeho syna Otto Dov Kulky dne 28. října 1998.

Další významnou osobností ze Vsetína byl František Vavřínek, který v létě 1939 přešel hranice do Polska. František Vavřínek byl letec sloužící před okupací v Piešťanech. Přihlásil se do čs. zahraniční jednotky v Polsku. Po zajetí procházel internačními tábory v Sovětském svazu. Počátkem roku 1941 byl odeslán do Velké Británie a stal se příslušníkem dobrovolné zálohy Britského královského letectva a její slavné 313. stíhací perutě. Krátce působil jako vojenský instruktor a dále létal s 313. perutí. Byl povýšen do britské důstojnické hodnosti a do Československa se vrátil v srpnu 1945. Obdržel vysoká vyznamenání: Čs. válečný kříž, Polský válečný kříž, Čs. medaile za chrabrost, Čs. medaile za zásluhy a další britská vyznamenání. Jeho vojenskou kariéru ukončil rok 1948. Byl donucen opustit armádu. Přes všechna příkoří zůstal věrný rodnému Vsetínu. Pracoval jako dělník a jako dispečer v ČSAD Vsetín. Zemřel v roce 1978 a in memoriám byl povýšen na plukovníka letectva.

Další významný muž, jenž projevil svou odvahu, byl hoteliér František Březáček. 15. června 1939 přijel na Vsetín Himmler s Konrádem Henleinem a dalšími důstojníky SS. V Březáčkově hotelu požadovali oběd a Emil Březáček je odmítl obsloužit. Byl na místě zatčen a poslán do Dachau s příkazem, aby mu byla nařízena hladovka. Propuštěn byl v září 1939 v kritickém stavu. Přesto se znovu účastnil odboje, dodával partyzánům potraviny a ve své chatě na Čupu jim nechával vařit.

Po likvidaci Obrany národa se gestapo zaměřilo na Sokol a jeho odbojovou složku Jindra. Sokolové zajišťovali brannou výchovu, fyzickou zdatnost, ukázněnost a disciplínu. 5 členů vsetínského Sokola bylo umučeno. Mezi zatčenými byl též zubní lékař Adolf Bártek, bývalý člen

Nástup oddílu Jonáš, který vyvolal Vsetínské povstání 4. května 1945 spolu s oddílem Pro vlast, Sokoly a dalšími dobrovolníky, po osvobození Vsetína

zastupitelstva města Vsetín, milovník umění a intelektuál. Zadržen byl 1. listopadu 1941 jako zdravotník sokolské župy Františka Palackého a propuštěn byl 19. prosince 1941. Znovu se zapojil do odboje v organizaci Josefa Sousedíka, znovu byl zatčen 5. ledna 1945 a při krátkém výslechu byl umučen v Kaunicových kolejích při použití tzv. vodní metody, kdy mu byla do tělních otvorů vháněna pod tlakem voda.

Jeden z nejvýznamnějších občanů Vsetína v boji proti nacismu a okupaci národa byl podnikatel a vynálezce Josef Sousedík. Prvního prosince 1939 byl poprvé zatčen za pronesení odbojného projevu k výročí vzniku ČSR 28. října 1939 k zaměstnancům jeho bývalé továrny. Propustili ho v den jeho 45. narozenin dne 18 prosince 1939 se zákazem vstupu do továrny a pracovním přeložením v rámci koncernu Ringhoffer – Tatra do Prahy. Tam byl zatčen 10. července 1940 pro účast v Obráně národa. Vězněn byl v Sušilových kolejích v Brně. Na přímý zásah barona Ringhoffera Sousedíka propustili dne 21. října 1940 s podmínkou, že bude pracovat na řešení elektrotechnických novinek. Jako zaměstnanec koncernu Ringhoffer – Tatra se vrátil na Vsetín. Zatčení a smrt vsetínských odbojářů, vlastní zkušenosti z obou zatčení a pobytu ve vězení, stupňující se německý teror a proti tomu vlastenectví a tvrdá valašská povaha vedly Sousedíka při plném vědomí možných rizik k rozhodnutí vybudovat odbojovou organizaci schopnou povstat proti okupantům. V roce 1941 přijal do své soukromé laboratoře četnického strážníka Rudolfa Julinu jako čestného člověka s vojenským výcvikem a zkušenostmi a kontakty na české četníky vsetínského okresu. Rudolf Julina přivedl do Sousedíkovy organizace strážmistra Miroslava Klimka, který se stal vedoucím zpravodajské sekce. Po dohodě se Sousedíkem nastoupil Rudolf Julina do továrny Kablo, kde se vyráběli telefonní kabely a pancéřované kabely pro vojenské využití. Navázal zde spolupráci s Antonínem Olšákem ze Semetína a sestavili úderné družstvo z řad zaměstnanců Kablovky.

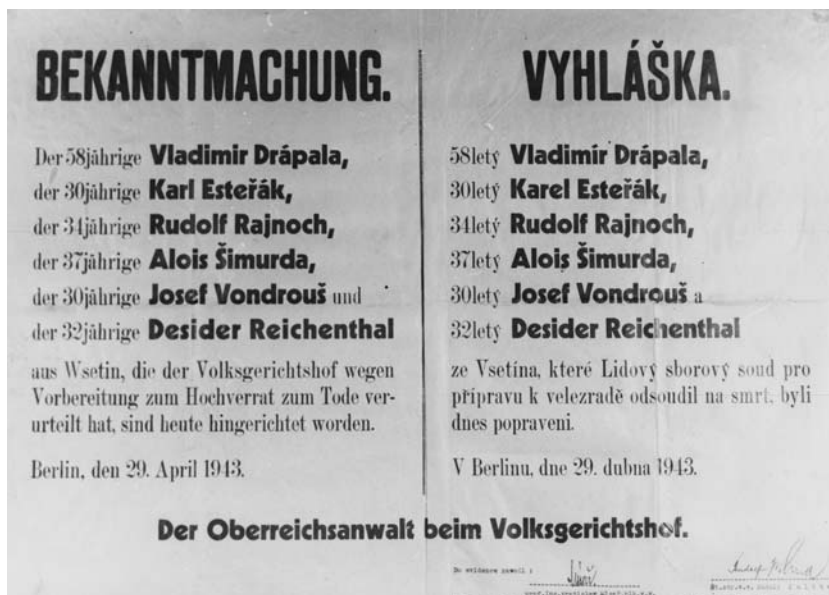
V Ústí u Vsetína byl Julinou získán obecní tajemník Jan Šimara, který získal pro spolupráci další občany z Ústí. Zde velmi aktivně pomáhal mlynář Bedřich Čurda. Pro odbojovou organizaci bylo velmi důležité zázemí v továrnách, zejména ve Zbrojovce Vsetín a Zbrojovce Jablůnka. První tajné schůzky svolával Sousedík s lidmi, které znal ze své vynálezecké činnosti, např. s ředitelem zbojnické průmyslovky Ing. Janem Vincentem a dalšími profesory této školy. Sousedíkovi se podařilo navázat spolupráci s českým zástupcem německého ředitele Zbrojovky Ing. Albínem Cínkem, Voženílkem, vedoucími Ing. Janem Nebeským, Ladislavem Obstem a představitelem dělnického hnutí ve zbrojovce Otakarem Benešem. Ze své profese znal Sousedík spojaře a elektrikáře Josefa Kubičíka. Za svého prostředníka ve styku s vedením Zbrojovky, k získávání informací a doručování zpráv si Sousedík zvolil advokáta Otomara Lásku, právního zástupce Zbrojovky.

Domácí odboj byl následným německým terorem po heydrichiádě těžce postižen. Obnovení spojení s exilovou vládou v Londýně měly zajistit paravýsadky v jarním období roku 1944. Dne 12. dubna 1944 byly na palubě letadla Halifax, které odstartovalo z Itálie, dvě paraskupiny – čtyřčlenný Karbon s velitelem Františkem Bogalajem, vysazený u Ralíškovic a tříčlenná Clay s velitelem Antonínem Bartoškem, radistou Čestmírem Šikolou a šifrantem Jiřím Štokmanem, která vyskočila u obce Hostišov. Díky zázemí a rychlému napojení na místní odbojovou síť se Clay ozvala vysílačkou Eva do Londýna již 15. den po seskoku.

V blízkém Holešově se rozhodl poručík letectva Jan Rolek vybudovat odbojovou organizaci s názvem Tajná vojenská a civilní organizace (TVCO). Kvůli zastření skutečné činnosti založili pro Klub českých turistů cyklistický odbor. Členem organizace byl též poručík Otakar Wolner, jeho bratr Miroslav a švagr Miroslav Nosek a z Bystřice p. Hostýnem poručík Jan Marek. TVCO prostřednictvím Jana Marka okamžitě navázala kontakt s Clay a jejím velitelem A. Bartošem.

Otakar Wolner byl zaměstnanec Okresního úřadu na Vsetíně, kde pracovali další důstojníci čs. armády František Juppa, Viktor Kollanda, Ladislav Prokeš a Miroslav Ošťádal. Wolner informoval Sousedíka o existenci Clay a zajistil oboustrannou spolupráci pod názvem Clay Diana. Sousedík a Wolner byli v častém spojení s Antonínem Bartošem. Předávali mu zpravodajské informace o výrobním programu obou zbrojovek, o počtu a pohybu německých oddílů, o sabotážních akcích. Tyto zprávy byly odesílány do Londýna.

Sousedíková organizace se začala rozšiřovat do všech obcí okresu Vsetín. Pracovala v sekcích, z nichž každá měla svého velitele. Sekci personální vedl Josef Sousedík, jeho zástupcem byl František Juppa. Zpravodajskou sekci vedl strážmistr Miroslav Klimek. V každé obci získal zástupce českých četníků: Jana Žúrka v Hošťálkové, Jaroslava Surovce z Valašské Polanky, Františka Nechvátala z Liptálu, Josefa Sklenáře z Hovězí, Františka Větrovského z Halenkova, Juliuse Pospíšila z Nového Hrozenkova, Františka Pospíšila z Velkých Karlovic. Každý z těchto mužů si vytvořil vlastní skupinu. Podávali cenné informace o počtu a pohybu německých oddílů, akcích proti odbojářům s možností je varovat. Zásobovací sekce měla zajistit potřebný materiál spojařský, potraviny, oblečení. Vedl je Vladimír Vepřek. Nové události roku 1944 spojené s vyloďením spojenců a otevřením západní fronty, Slovenské národní

Vyhláška o popravě členů Obrany národa

Destrukce vsetínského nádraží (nahoře) a (dole) objektů Zbrojovky Vsetín 3. května 1945 německými vojáky

povstání (SNP) a postup východní fronty z Dukly znamenaly pro Sousedíka intenzivní přípravu povstání. Dobře vybudovanou vojenskou sekci vedl Otakar Wolner. Úkolem sekce byla příprava pro převzetí zbraní slíbené Londýnem, jejich úkryt a dále přípravy přistávacích ploch pro letadla. Shozy zbraní se měly uskutečnit v prostoru Cábu a v prostoru Semetína. Plánovaná přistávací plocha byla umístěna mezi Ústí a Janovou.

Velmi aktivně reagovali také zaměstnanci vsetínských závodů, hlavně Zbrojovky. Mnozí z členů Sousedíkovy organizace byli již dříve členy Obrany národa, měli zkušenosti s pomocí utečencům, zabezpečováním rodin zatčených a rozšiřováním letáků. Kromě Otakara Beneše plnil funkci spojky Josef Kubičík. Měl na starosti provoz telefonní ústředny ve Zbrojovce a kontrolu spojovacích rozvodů. Podařilo se mu ve Zbrojovce instalovat odposlouchávací zařízení a získávat důležité informace. Mezi jeho spolupracovníky patřil Alois Havlík, zvaný Sokol Stalinský, pozdější velitel skupiny Pro vlast, Ferdinand Gambách z Lužce, Viktor Kollanda, který byl v té době zaměstnancem Zbrojovky Jablunka, a soudní úředník Josef Frňka, spojka na odbojáře na Rožnovsko a Bečvy.

Josef Sousedík vynakládal značné finanční prostředky pro rodiny zatčených. Kromě peněz byly připravovány balíčky s dětskými věcmi a obuví Aloisí Julinovou – Šenkýřovou, paní Havlíkovou, Dědičovou a dalšími. Distribuce pomoci byla soustředěna v kadeřnictví Anča na Smetanově ulici. Jeho majitelkou byla žena Josefa Kubčíka, Anna. Kromě distribuce pomoci získávala informace od žen gestapáků a německých úředníků, které tento vyhlášený salon navštěvovaly. Mezi potřebnými rodinami byly např. rodiny zatčených komunistů Faldy, Donátka, Kučery. Neocenitelnou pomocí pro Sousedíkovu skupinu byla poštovní úřednice, telefonistka Kročková. Po udání dohodnutého hesla zapojovala bezplatně příslušníky odbojové skupiny a odposlouchávala hovory gestapa.

Místem tajných schůzek byla stolařská dílna Rudolfa Kleina z Hlásenek. Setkávali se zde bývalí členové Obrany národa, zapojení do další práce v odboji. Patřil k nim velitel okresu strážmistr Rudolf Gurecký, dentista Karel Vaněk, pekař Vladimír Sušil, poručík Miroslav Ošťádal, strážmistr Klimek a další.

Za protektorátu byla Jasenka samostatnou obcí. V Sousedíkově skupině ji zastupoval tajemník obce Rudolf Cepek. Jasenka vytvořila odbojovou skupinu vedenou Janem Sedláčkem se zástupci Ludvíkem Součkem a Miroslavem Kalabusem. Jasenecká skupina se věnovala zejména zabezpečení uprchlíků, kteří procházeli trasou Vesník – Čup – Dušná. Skupina zároveň bojovala s Malíkovou odbojovou skupinou z Valašského Meziříčí.

V srpnu 1944 odjelo za Zbrojovku Vsetín 20 dělníků na posílení zbrojní výroby v Podbrezové. Po vypuknutí Slovenského národního povstání se mnozí z nich přidali k povstalcům. Na Slovensko přicházelo mnoho lidí z protektorátu a množily se také počty uprchlých sovětských zajatců. Bylo nutno tyto lidi zabezpečit a předat je dále převaděčským skupinám. Tento úkol plnil strážmistr Klimek, a také profesor gymnázia Josef Sláma. Spojkou do Velkých Karlovic byli Viktor Kollanda a Ladislav Prokeš. Josef Sousedík předpokládal, že celomoravské povstání vypukne ve druhé polovině září 1944, podpoří tak SNP a bude zajištěno postupem východní fronty územím Slovenska. Požadavek na shození zbraní proto směřoval k tomuto termínu.

V létě 1944 z popudu sovětských zajatců Makejeva, Bašmanova a Tyrtyšného ukryvaných v rodině Karla Vaňka a Jaroslava Češka v Hošťálkové, vznikla skupina Pro Vlast. Jejím velitelem se stal Alois Havlík a Karel Vaněk, známý pod přezdívkou Čech Dunajský.

Na Vsetíně vytvořil skupinu mladých chlapců Adolf Fabiánek. Členy se stali přátelé jeho syna Vlastimila bratři Ladislav a Miloň Juppovi, Miloš Zelinka a další studenti. Skupina se včlenila do tvořícího se partyzánského oddílu Jonáš pod velením Valentina Gáby. Oddíl měl čtyři členy

a dvě zpravodajská družstva.

V září 1944 provedl Ukrajinský štáb partyzánského hnutí ze Svjatošina paravýsadek dvaceti osob s určením podpory odbojového hnutí na Moravě v době SNP. Velitelem byl Slovák Ján Ušiak. Partyzánský oddíl se připravoval na přechod čs. hranice ve Štiavniku. Hlásili se k němu zejména obyvatelé moravské strany Javorníků a partyzáni, kteří přešli hranice na pomoc SNP. Jako spojka na Slovensko jezdil učitel hudby Stanislav Mráz, Poručík Karel Trulej a Ing. Miroslav Dančák. Podle potvrzení přímých účastníků J. Kubičíka, J. Řezníčka, F. Bambucha byli přes střelnici Zbrojovky ve Střelné propašováni zbraně z rozkazu Josefa Sousedíka.

Komplikovala se situace oddílu Jána Ušiaka ve spojení s přechodem hranice a stejně se komplikoval průběh bojů povstalců na Slovensku. V říjnu 1944 se kolem Vsetína objevily první skupiny sovětských příslušníků partyzánského oddílu Jana Žižky, vyslaní jako průzkumníci nového bojového prostoru v okolí Vsetína Dajanem Bajanovičem Murzinem. Jedné velel Ivan Petrovič Stěpanov a druhé Viktor Ševcov – Grekovský. Jejich záchytným místem byla paseka Borčí mezi Semetínem a Ratiboří, kde stála usedlost Kováře Ludvíka Hynka. Obě skupiny si získaly důvěru místních odbojářů.

Josef Sousedík zklamaný neuskutečněným shozem zbraní a postojem exilové vlády k odboji na Moravě, navázal spojení s partyzány Ušiakovy skupiny.

Osvobozovací boje o Vsetín - destrukce železniční tratě

Vyznamenání nejmladšího partyzána Jana Hronka generálem Klapálkem při slavnostním nástupu na hřišti vsetínské sokolovny 5. května 1945

Ladislav Prokeš

K jednání byl vyslán vojenský velitel František Juppa, příslušník čs. legií v Rusku a příslušník čs. armády. V polovině října 1944 přijel do Vsetína František Haša, prostřednictvím svého švagra Josefa Frňky se tajně sešel s Josefem Sousedíkem a předal mu výzvu Jána Ušiaka k propojení činnosti partyzánského oddílu se Sousedíkovou skupinou. František Juppa spolu s Viktorem Kollandou uskutečnili setkání s další ozbrojenou skupinou JERRY působící na přženských pasekách. Sousedíková skupina měla v této době přes 1000 zapojených odbojářů a precizně propracovanou strukturu. Její působnost překračovala území okresu Vsetín. Byla napojena na další odbojové organizace ve Valašském Meziříčí, na Rožnovsku a spolupracovala se skupinou Clay- Eva. Měla však dvě slabá místa – nedostatek zbraní a zrádce ve vlastních řadách. Jedním z nich byl František Bednář alias Malý Franta. Byl členem Obrany národa v Brně – Chrlicích, kde organizoval převádění osob přes polské hranice. Po ročním pobytu ve vězení podepsal v roce 1943 spolupráci s gestapem. V brněnské Obrance národa byl jeho zástupce mladých komunistů organizován další rodák z Chrlic František Šmíd alias Velký Franta. Zatkli jej na udání jeho milenky. Dostal trest 12 let a po krátkém pobytu ve vězení sám nabídl gestapu spolupráci. Jeho informace byly počátkem zatýkání členů Obrany národa v Brně a vedly až k celostátnímu prozrazení této organizace.

Josef Sousedík oba dva znal z působení v Obrance národa a zejména Františku Bednářovi důvěřoval. Když Bednář nastoupil místo řídícího učitele v Karetné, navázal se Sousedíkem spolupráci s cílem vytvořit celomoravskou odbojovou organizaci. Požadoval, aby byly v okolí Vsetína vybudovány bezpečné úkryty pro štáb povstání. Jako nejvhodnější byl vybrán mlýn rodiny Juříčkových v Leskovci, ve kterém byl vybudován rozsáhlý bunkr. Bednář pomáhal shánět materiál, Sousedík financoval výstavbu a podle svědeckých výpovědí měl v bunkru uloženy své dosud neuveřejněné patenty a osobní výpočty. Bednář prováděl vlastní odbojovou činnost na Ostravsku a byl na několika schůzkách Sousedíka se zástupci Clay – Eva Janem Markem a Otakarem Wolnerem. Znal též Františka Juppu a Viktora Kollandu. Snad si začal být vědom následků své činnosti, a tak podával gestapu čím dál méně informací. O kontakty ze skupiny Clay Eva se zajímal konfident František Šmíd, měl zájem především o velitele Bartoše. I když se sám účastnil mnoha schůzek s odbojáři, kontakt na Bartoše nezískal. Opatřil si však informace o pohybu partyzánů Ušiakova oddílu v prostoru Vsetína.

28. října 1944 byla svolána schůzka zástupců všech odbojových organizací na pile Floriána Minaříka v Ratiboři, podle přímých účastníků se sešlo asi 70 lidí. Sousedíkovou organizaci zastupoval František Juppa. Mezi přítomnými byli konfidenti František Šmíd a ruský exulant Nikolaj Šapošnikov. Po rozchodu účastníků došlo k přestřelce, při níž padli Viktor Ševcov – Grekovský a Pavel Pimenov. František Juppa a Viktor Kollanda okamžitě odešli do ilegality. Juppa se ukryl u známých odbojářů v Hodoníně, kde ho vypátral František Šmíd a pod záminkou ukrytí jej vylákal do Brna, kde ho předal gestapu. Viktor Kollanda zvolil útěk za hranice, byl však zatčen ve Velkých Karlovicích a veřejně pověšen 9. listopadu na Dolní Bečvě. Zatčen byl též Otakar Beneš za Zbrojovky. Ve vězení v Ostravě byl k Benešovi do cely umístěn konfident Jan Dvořák, zrádce Ušiaka a Murzina s cílem získat informace o odboji ve vsetínské Zbrojovce. Když se Františku Šmídovi nepodařilo od konfidenta Františka Bednáře získat informace o přesném pobytu Clay, udal gestapu Bednářovi kontakty a v listopadu 1944 jej okamžitě zatkli. Gestapo od něj získalo instrukce od velitele Bartoše pro velitele okresů a ukázala se existence rozsáhlé zpravodajské sítě a struktura Sousedíkovy organizace. František Bednář nejen že při výslechu mluvil, ale byl využíván jako konfident mezi všemi. Podle údajů gestapa byl v dubnu 1945 transportován do Mauthausenu, kde údajně zemřel v plynové komoře.

Po zjištění rozsáhlosti zpravodajské sítě skupiny Clay – Eva a zapojení čelních představitelů

Zbrojovky došlo k rozsáhlému zatýkání. Dne 15. prosince 1944 byl zatčen Josef Sousedík. Při výslechu v budově okresního úřadu ve Vsetíně napadl vyšetřovatele a při pokusu o útěk byl zastřelen. Jeho tělo bylo tajně převezeno do Ostravy a spáleno. Urna s jeho popelem se nikdy nenašla. Týž den bylo zatčeno 6 členů vedení Zbrojovky v čele s Ing. Cinkem. Gestapo bylo postaveno před zásadní rozhodnutí. Německý ředitel Gryzbek odmítl zodpovědnost za dodržení dodacích termínů v případě uvěznění odborného vedení Zbrojovky. Na zásah K. H. Franka měli být vedoucí pracovníci vyslechnuti. Výsledky potvrdily existenci vojenské sekce odbojové organizace J. Sousedíka a vedení bylo ještě týž den propuštěno. Dne 29. prosince byl na nádraží v Bystřici pod Hostýnem ubit Jan Marek a v Ratiboři zatčen Florián Mynařík, vlastník pily.

3. ledna 1945 se u Rudolfa Kleina na Hlásence sešli vedoucí vojenské sekce Otakar Wolner, Ladislav Prokeš, Miroslav Ošťádal, MuDr. Knésl, Adolf Fabiánek, strážmistr Miroslav Klimek a Rudolf Gurecký. Pro vysoké nebezpečí se domlouvali na odchodu do ilegality. Wolner, Prokeš a Knésl odmítli odejít z obavy o osud svých blízkých. Ostatní se již nevrátili ke svým rodinám a po přenocování u Kleinů odešli k partyzánům. Mimo tuto skupinu se k partyzánům přidal též Rudolf Julina a Josef Sláma. Dne 5. dubna 1945 ráno bylo zatčeno dalších 30 osob. Wolner, Prokeš a Knésl byli mezi nimi. Zatýkání pokračovalo až do konce února 1945.

Tragickým je příběh strážmistra Rudolfa Gureckého. Pokusil se zachránit i svou rodinu, ukrýval se u známých v Senince. Byl vypátrán a za záminkou prověření zdravotního stavu vylákan do Brna. Zde byl zatčen, držen v Kaunicových kolejích a gestapem přivlečen dne 3. dubna 1945 do Juříčkova mlýna, kde musel pozorovat vyvraždění Juříčkovy rodiny. Potom byl umučen v Mauthausenu. Hrdinský kousek se podařil strojníkovi elektrárny Aloisi Vidlářovi. Byl zatčen v únoru 1945 na pracovišti v elektrárně a dvěma příslušníky SS veden na okresní úřad. Z Palackého ulice vybíhá malá ulička Potoční, která tehdy vedla na Jasenku. Vidlář srazil své dva průvodce a utekl. Ukryl se v potoku Jasenka a přes Štěpána Videckého na Čupu se mu podařilo přejít k partyzánům.

Sousedíkova organizace byla rozbita, ale jednotlivé skupiny přešli k partyzánům a staly se součástí Partyzánské brigády Jana Žižky. Zařízení vybudovaná Sousedíkem sloužila partyzánům a bratr Sousedíka, František, finančně přispíval oddílu Petra Budka i po smrti svého bratra. Stolařská dílna Rudolfa Kleina sloužila nadále příslušníkům skupiny Pro Vlast. Při jedné z akcí této skupiny byli zatčeni Makejev, Bašmanov a Tyrtyšný a byli umístěni do věznice ve Valašském Meziříčí. Na Silvestra 1944 se jim podařilo zneškodnit dozorce a s dalšími českými vězni uprchnout. Dokázali dojít do Růžďky k Janu Zajíci, který jim už dříve poskytl úkryt a z důvodu bezpečnosti je Karel Vaněk ukryl u Rudolfa Kleina. Po 14 dnech bylo odvoláno pátrání, skupina se vrátila do hor.

Idea lidového celomoravského povstání se neuskutečnila. Pro nedostatek zbraní nemohla k rozsáhlejší akci přikročit ani 1 čs. partyzánská brigáda Jana Žižky a zaměřila se na jednotlivé akce v týlu ustupujících Němců.

Velmi důležitá je skutečnost, že se na Valašsku spojil západní a východní odboj, jeho příslušníci si dokázali pomáhat a postupovat společně. Ve Vsetíně uskutečnila povstání bývalá skupina Jonáš Valentina Gáby a skupina Pro Vlast. Partyzáni skupiny Jonáš byli rozděleni na tři čtyři pod velením M. Klimka, J. Slámy a V. Gáby. Ve skupině Pro vlast bojovali též A. Vidlář, M. Ošťádal a přidali se místní Sokolové. Přes nedostatek zbraní se jim povedlo zabránit destrukci mostů, nádraží a pošty a v ranních hodinách 4. května 1945 dokázali navázat kontakt s vojáky čs. armády na Hovězí.

Odpoledne 4. května byl Vsetín svobodný.

Josef Sousedík

Josef Sousedík se narodil 18. prosince 1894 na Vsetíně. Vlastní pílí se dokázal bez finančního zázemí stát majitelem elektrotechnické továrny, vynálezcem, učitelem a úspěšným komunálním politikem. Jako mezinárodně uznávaný odborník byl nazýván valašským Edisonem. Byl humanista a vlastenec. Prezident T. G. Masaryk ho nazýval svým přítelem a po jeho boku se Sousedík objevil v roce 1928, když Masaryk s dcerou Alicí podnikl cestu po Moravě a zavítal také na Vsetín.

1. světovou válku prožil na ruské a italské frontě. Přes následky těžkého zranění se na výzvu Sokola přihlásil do československé armády, kde bojoval proti Maďarům za osvobození Prešova.

Zkušenosti z války ho přesvědčily o budoucnosti elektřiny. Složil tovaryšskou zkoušku a založil elektrotechnickou živnost. Technické myšlení spolu s geniálním talentem mu umožnilo řešit složité problémy. Své výpočty a patenty zaznamenával v sešitech a dokládal ručně kreslenými náčrtů. V opavském zemském archivu je uloženo jeho 15 sešitů. Věnoval se osvětové přednáškové činnosti doma i v zahraničí a vyučoval na Živnostenské škole ve Vsetíně. Byl autorem 222 platných patentů a patentových přihlášek, z toho 164 v zahraničí. Tento počet není úplný, neboť nejstarší patenty již patentový úřad skartoval. Poslední nepřihlášené patenty a osobní archiv ukryl Josef Sousedík v Juříčkově mlýně, kde 3. dubna 1945 po zapálení usedlosti nacisty shořely.

Vyřešil elektrický pohon říčních lodí. Vytvořil dva funkční prototypy elektromobilů a to na čistý elektrický pohon s dojezdem 60km a také verzi hybridního pohonu. Technickou raritou byl vynález z roku 1933 pro letadlo s kolmým startem. Jeho princip stále používají Britové a Američané.

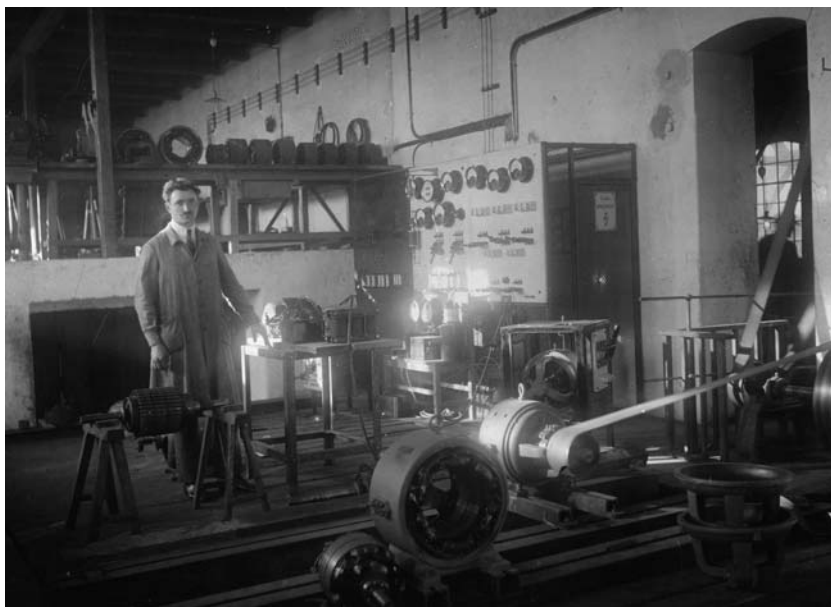
Nejznámější vynález Josefa Sousedíka je vyřešení hybridního pohonu drážního vozu „Slovenská strela“. Řešení umožnilo dojezdový čas na trati Praha – Bratislava 4 hodiny 18 minut. Souprava jezdila v letech 1936 – 1939 a z rozhodnutí vlády ČR byla 1. července 2010 vyhlášena Slovenská strela kulturní památkou.

Do komunální politiky vstoupil v roce 1927. Stal se vsetínským starostou a setrval do roku 1938. Přes období největší hospodářské krize prošel Vsetín největším rozvojem. Snaha získat pro Valašsko pracovní příležitosti byla odměněna státní zakázkou výstavby Zbrojovky a město Vsetín se zbavilo milionového dluhu. Z chudého městečka se v nejtěžších ekonomických podmínkách stal Vsetín průmyslovým centrem Valašska.

Josef Sousedík

Josef Sousedík ve zkušebně své továrny v roce 1927

Josef Sousedík měl hluboké vlastenecké cítění. Po podepsání Mnichovské dohody v roce 1938 mu Britové i Američané nabízeli lukrativní místo ředitele patentových úřadů, místa ve vědeckých institucích a závratné částky za jeho patenty, ale odmítl se slovy: „Jsem Čechoslovák a budu pracovat pro Československo.“ Rozhodl se vynaložit všechny síly a prostředky v boji proti nacismu, byl členem Obrany národa. U příležitosti výročí založení ČSR 28. října 1939 pronesl k zaměstnancům elektrotechnické továrny ve Vsetíně vlastenecký projev. Podle německých úřadů šlo o buřičství a byl zatčen a vězněn v Brně. Propouštěli ho v den jeho 45. narozenin se zákazem pobytu na Vsetíně. Byl pracovně přeložen do Prahy, kde získal další kontakty na organizaci Obrana národa. Znovu zatčen byl 1. prosince 1940 a vězněn byl 8 měsíců v Sušilových kolejích v Brně. Propustili ho s příkazem věnovat se pouze své vynálezecké činnosti v soukromé laboratoři. Po návratu na Vsetín byla již Obrana národa zlikvidována a členové pozatýkáni.

Po návratu z vězení přemýšlel o založení vlastní odbojové organizace s využitím organizační struktury Obrany národa. Své první spolupracovníky zaměstnal na přelomu let 1942–1943 ve své soukromé laboratoři a vybudoval rozsáhlou zpravodajskou a polovojenskou organizaci se čtyřmi sekcemi: politická a personální, vojenská, zpravodajská a zásobovací. Činnost organizace se rozrostla po navázání spolupráce s paravýsadkem z Londýna Clay-Eva, vedeným Antonínem Bartošem v dubnu 1944. Sousedík dokázal v průběhu roku 1944 zapojit do odboje přes 2000 lidí z Horního Vsacka a připravoval moravské lidové povstání. Odboj podporoval finančně, poskytoval prostředky rodinám zatčených a popravených a financoval výstavbu bunkrů a partyzánskou činnost. Očekával leteckou dodávku zbraní z Anglie. Velkým zklamáním byla zpráva z Londýna, že vzhledem k vojenské situaci nepočítají v roce 1944 s podporou ozbrojeného odporu obyvatelstva. Události spojené se Slovenským národním povstáním a přesun partyzánského odboje oddílu J. Žižky pod velením Jána Ušiaka a D. B. Murzina na Moravu vedly Sousedíka k jednání o spojení společných sil v odboji na Moravě.

Největším nebezpečím odbojového hnutí byli konfidenti, dlouhodobě spolupracující a obeznámení se strukturou organizace.

Zrádce Jan Dvořák připravil jednání mezi falešnými členy KSČ a veliteli Ušiakem a Murzinem 2. listopadu 1944 pod Čertovým mlýnem. Při přepadení byli oba velitelé těžce zraněni a událost nastartovala tragické události, které vyvrcholily smrtí J. Ušiaka a akcí Tetřev.

V Sousedíkově organizaci působili, kromě jiných, konfidenti František Šmíd alias Velký Franta a František Bednář, kterého Josef Sousedík poznal při vězení v Brně, známý jako Malý Franta.

František Bednář pochopil, že situace Němců je neudržitelná a snažil se podávat minimum zpráv. Velký Franta pojal podezření a udal Bednáře kriminální policii. Bednář po svém zatčení v listopadu 1944 okamžitě začal vypovídat proti odbojářům.

Po událostech u Čertova mlýna a přestřelce na pile Floriána Mynaříka v Ratiboři vojenští velitelé Sousedíkovy organizace, kteří byli v přímém styku s partyzánským oddílem J. Žižky, uprchli. Viktor Kollanda se rozhodl přejít na Slovensko i s dalšími třemi odbojáři. Při pokusu o přechod byli zatčeni ve Velkých Karlovicích a veřejně pro výstrahu pověšeni 9. listopadu 1944 na Prostřední Bečvě. František Juppa se ukryl Hodoníně, ale byl vylákán Velkým Frantou do Brna a tam předán gestapu.

15. prosince 1944 byl zatčen Josef Sousedík a podroben výslechu na Okresním úřadu ve Vsetíně. Jeho odhodlání bojovat do poslední chvíle ho vedlo k napadení vyšetřovatele a k pokusu útěku oknem. Byl na místě zastřelen. Jeho ostatky byly převezeny do ostravského krematoria, ale jeho urna s popelem se ztratila.

Následovalo zatýkání nejbližších Sousedíkových spolupracovníků o Vánocích 1944

a v lednu 1945. Poslední členové Sousedíkovy organizace byli odvléčeni v únoru 1945. Zbylí členové Sousedíkovy organizace, se připojili k partyzánskému oddílu pod velením D. B. Murzina, který přežil tragédii pod Čertovým mlýnem, přešel do prostoru Hošťálkové a v období od ledna do května 1945 vybudoval partyzánskou brigádu Jana Žižky o počtu 1200 členů.

1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky

1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky byla největším bojovým uskupením působícím na území protektorátu. S její existencí je spjata řada událostí, kterými se výrazně odlišuje od ostatních partyzánských jednotek. Tragické události spojené s přechodem na Moravu, vojenské napadení ve Štiavniku, zrada, zranění obou velitelů u Čertova mlýna, smrt Jána Ušiaka u Čeladné, akce Tetřev, tragická smrt dvou radistů, ztráta vysílačky a živelný přesun do nového bojového prostoru v okolí Vsetína představují obraz osudových událostí podle vzpomínek a hlášení přímých účastníků.

Dajan Bajanovič Murzin byl velitelem partyzánského oddílu Jana Žižky (před zformováním brigády). V době očekávání příchoďů zbylých skupin partyzánského oddílu při pobytu na Kněhyni, učinil rozhodnutí, které se později projevilo jako klíčové pro další osudy oddílu. Vyslal na Vsetínsko dvě skupiny pod vedením I. P. Stěpanova a Viktora Ševcova – Grekovského.

Souběžně s pobytem Murzinova oddílu byla v prostoru Kněhyně vysazena západní skupina Wolfram s velitelem Josefem Otiskem, která při seskoku přišla o radistu i vysílačku. Jejím úkolem, stejně jako úkolem Murzina, bylo organizování odboje a tak se oba velitelé domluvili na spolupráci. Otisk předal Murzinovi 100 000,- říšských marek a Murzin přislíbil odeslání diagramu přes Kyjev do Londýna o osudu Wolframu a požadavku na novou vysílačku. Murzin též převedl ze svého oddílu několik partyzánů k Wolframu. Mezi nimi byl i pozdější konfident Stanislav Kotačka.

Stanislav Kotačka po přechodu do oddílu Wolframu zavraždil jeho člena Josefa Iberského kvůli penězům, a poté zběhl. Byl zatčen gestapem a začal udávat. V tu dobu se Murzin se skupinou asi 30 mužů nacházel na Trojačce. V ranních hodinách 22. října 1944 vedl zrádce Kotačka 300 německých vojáků k Murzinově skupině, avšak ve stejnou dobu se vracela z akce partyzánská skupina Stanislava Kozy a zahájila palbu Němcům do zad. Protipartyzánské komando mělo několik zraněných a bylo zcela dezorientováno. Murzinově skupině se podařilo uniknout, ale veškeré zásoby jídla a munice byly ztraceny. Největší tragédií bylo zatčení Josefa Faldyny, Františka Kubaly a Karla Kunečky – hajných a majitelů chat. Všichni byli pro výstrahu veřejně pověšeni 9. listopadu 1944 v Kunovicích.

Partyzáni ztratili základnu a blížící se zima byla velkou hrozbou pro přežití. Ubytování v loveckých chatách bylo kvůli nepřetržitému prohledávání nemožné. Opět pomohli partyzánům lesníci, kteří vybudovali ve svahu Čertova mlýna v Kněhyni lesní bunkr.

Místem setkávání a schůzí štábu partyzánského oddílu se stala chata Klubu českých turistů na Martiňáku provozovaná rodinou Kubáňovou. Zde byly uskladněny zásoby potravin, léků a zimního oblečení. O skutečném sídle štábu pod Čertovým mlýnem vědělo velmi málo osob.

Gestapu se dařilo získávat ve spolupráci s konfidenty poznatky o přítomnosti partyzánů. Za pomoci konfidenta Jana Dvořáka vymysleli plán na vylákání velitelů, který byl postaven na fingované schůzce s údajnými představiteli ilegální komunistické strany. Velitelé partyzánského oddílu Ján Ušiak s D. B. Murzinem neznali situaci komunistů v protektorátu, ani skutečný stav činnosti KSČ, pro ně byli komunisté důvěryhodní. Setkání bylo stanoveno na 2. listopadu 1944

nedaleko štábního bunkru pod Čertovým mlýnem. Prostředníkem byl partyzán/konfident Jan Dvořák, kterému Ján Ušiak důvěřoval. Setkání probíhalo v režii gestapa, zasáhla však náhoda. K místu setkání se neplánovaně přiblížila neinformovaná německá hlídka z Holešova. Při zjištění výskytu velké skupiny bez výzvy zahájila palbu. Fingovaní komunisté se rozutekli a partyzáni zahájili ústup. Ušiak utrpěl průstřel obou rukou a Murzin byl raněn do nohy. Ušiakovi se podařilo dojít na Martiňák, ukryl se v domku u Macurů a odtud ho ještě v noci převezl Oldřich Machandr do domu svých rodičů v Čeladné. Zdravotní stav Ušiaka se prudce zhoršil a vyžadoval odborné ošetření, ale Čeladnou však pročešávalo protipartyzánské komando. Ušiak z okna pokoje uviděl blížící se komando a věrný partyzánské přísaze se 3. listopadu 1944 vlastní zbraní zastřelil.

Murzinovi se podařilo při přestřelce ukrýt a v noci se dostal k hajnému Křenouskému a blízkému stavení Tkáčových. Hrozící nebezpečí prozrazení nedovolilo poskytnout zraněnému Murzinovi úkryt v domě. Zachránci mu vykopali malý bunkr, kde poloseděl přikryt větvemi. Zraněná noha mu otékala a pro neustálý pohyb německých hlídek se k němu nemohli déle než tři dny vrátit. Murzin si sám pomocí štěpu skla vyřezal z nohy kulku. V úkrytu zůstal téměř 14 dnů.

Zbytek partyzánů se po přestřelce vrátili ke štábnímu bunkru. O zranění velitelů zástupce velitele Ondrej Melek věděl, neznal však místo jejich pobytu. Bylo nutné okamžitě jednat. O. Melek sestavil skupinu 12 mužů a obou radistů s vysílačkou a rozhodl o jejich přesunu do prostoru Vsetína, kde již byli dříve vysláni I. P. Stěpanov, Viktor Ševcov – Grekovský a další. Ostatním partyzánům nařídil okamžitě opustit bunkr. Partyzáni byli unaveni a také věřili v návrat velitelů. Chtěli bunkr opustit ráno 3. listopadu, když je napadla německá jednotka. Po náhlém přepadení zůstalo několik mrtvých. Zajatý byl též Stanislav Koza, velitel rozvědky oddílu Jana Žižky, později popravený v Kaunicových kolejích. Počet zajatých není známý.

K. H. Frank vyhlásil stanné právo v prostoru Beskyd a rozkaz k veřejným popravám. Během 14 dnů bylo popraveno na veřejných místech 58 odbojářů. K vyčištění prostoru od partyzánů se intenzivně připravovaly protipartyzánské jednotky, policisté, celníci. Akce dostala název TETŘEV.

Partyzán Pavel Kudelja byl vyslán D. B. Murzinem na Vsetínsko již koncem října s rozkazem, aby se partyzáni přesunuli na Martiňák. O událostech na Trojačce a pod Čertovým mlýnem nikdo z partyzánů nevěděl. Sedmnáct partyzánů s velitelem Zacharem Sirotinem, Pavlem Kudeljou, Germanem Piščuchinem a dalšími se vydalo na cestu, na které mohli postupovat pouze v noci. Dostali se na Martiňák, kde se dozvěděli o obklíčení štábu a poté se dostali do přestřelky. O zahájení akce Tetřev nic nevěděli. Na Kladnaté dne 17. listopadu 1944 si chtěli odpočinout v domku Tkáčových a ukryli se na půdě v seně. Stavení přepadla německá hlídka, některým se podařilo uniknout a zastřeleni byli Zachar Sirotin, Pavel Kudelja a další 2 partyzáni. Stavení bylo zapáleno a mrtví vhozeni do ohně. Manželé Tkáčovi byli zatčeni. Ve Frenštátě paní Kamila Tkáčová nevydržela nelidské zacházení a spáchala sebevraždu.

Akce Tetřev pokračovala. Mnozí pomocníci partyzánů odešli do ilegality. Nad Prostřední Bečvou se v lese Cipková ukryvali partyzáni František Haša, Bedřich Kubiš a Čeněk Divín se ženou Alžbětou. Odpoledne 20. 11. 1944 byli přepadeni německým komandem. František Haša se zastřelil, Divín s Kubišem byli zatčeni a veřejně popraveni. S velkým štěstím se podařilo uniknout Alžbětě Divínové. Zapadla do sněhové závěje a přikryly ji větve stromu. Téhož dne byli zastřeleni partyzáni z členové oddílu Jana Žižky Václav Mašek a Ludvík Wasserbauer. Akce Tetřev skončila 22. listopadu 1944. Celkový počet nasazených vojáků ze strany Němců se blížil 13 000 mužů, kteří bojovali s pouhými několika desítkami nevyzbrojených partyzánů. V jejím průběhu

bylo zastřeleno 8 partyzánů, čtyři byli zajati, dalších 13 osob zatčeno, 58 odbojářů bylo veřejně pověšeno. Partyzáni zastřelili 6 německých vojáků a tři zranili. Skutečnost, že pouhá hrstka partyzánů dokázala vyprovokovat nasazení silných vojenských jednotek, prokázala obavy okupantů z domácího odporu.

Drama ve valašských horách pokračovalo. Nejdůležitější částí partyzánského oddílu Jana Žižky byla skupina Ondreje Meleka s vysílačkou a radisty. Nevěděli sice nic o osudu obou velitelů, ale díky vysílačce měli spojení s Kyjevem. Dosud se Melekovi vždy podařilo radisty bezpečně převést ve Štiavniku, ve Velkých Karlovicích i na Bečvách. Skupina si po odchodu z Čertova mlýna chtěla odpočinout na Santově v Malé Bystrici ve stodole Josefa Štůska. Melek s menší skupinou odešel na průzkum a mezitím odpočívající partyzány objevila německá hlídka. Při přestřelce se vzňala stodola a při pokusu o únik byli radisté Alexandra Timochovová a Vladimír Kolomackij zastřeleni. Vysílačku i zpravodajská hlášení sebrali vojáci SS.

Nacisté byli přesvědčeni o úplné likvidaci odboje v Beskydech a považovali akci Tetřev za velký úspěch.

Odměnění vysílačky vedlo sovětské řídicí centrum k závěru, že partyzánský oddíl podlehl nepříteli. Roztroušené skupinky partyzánů zápasily o přežití. Většina slovenských chlapců se snažila vrátit na území Slovenska a s nimi přecházeli i sovětsí vojáci s motivem přejít k blízcím se jednotkám Rudé armády. Chlapci z moravského příhraničí se snažili přejít ke Vsetínu, kde místní odbojové skupiny vyvíjely zpravodajskou, organizační a polovojenskou činnost.

Po tragédii v ratibořské pile dne 28. října 1944, smrti Viktora Ševcova – Grekovského, Pavla Pimenova a smrti Jána Ušiaka, začal J. P. Stěpanov organizovat pátrací akce po veliteli Murzinovi. Večer dne 24. listopadu jej v chalupě u Tkáčů našli Emil Muroň a Konstantin Arzamazu. Přes dosud nedoléčené zranění Murzin od Tkáčů odešel. Jeho cesta vedla přes Horní a Prostřední Bečvu na Ostravici – Medvědí do Starých Hamrů. Dále se trasu nepodařilo zmapovat.

8. prosince 1944 se skupina Murzin, Muroň, Arzamazu zastavila v Růžďce u Syptáků, jak ve svých pamětech uvádí A. Bartoňová. Navštívili několik pasekářských usedlostí a nejdéle se zdrželi u Jana Hlinského, kam za Murzinem přišel Ivan Petrovič Stěpanov. Všichni potom odešli do Hošťálkové k pasekáři Jaroslavu Češkovi.

Setkáním D. B. Murzina s I. P. Stěpanovem se začalo partyzánské hnutí stabilizovat. Byl ustaven nový štáb. Velitel D. B. Murzin jmenoval komisařem I. P. Stěpanova, zástupcem velitele Petra Budka. Náčelníkem štábu se stal Vasil Petrovič Nastěnko a velitelem rozvědky Jurij Vladimirovič Kulikov.

Všichni členové štábu tvořili jádro tzv. lesních partyzánů. Po tragických zkušenostech opustili způsob organizace většího počtu bojovníků, který měl nesplnitelné nároky na ubytování, zásobování a rychlé přesuny v případě nebezpečí.

Dalším důvodem pro decentralizaci byla existence místních odbojových skupin, hlásících se k partyzánům. Tato situace se vyostřila zejména v prosinci 1944 rozbitím velké odbojové organizace Josefa Sousedíka ve Vsetíně.

Syntéza jednotlivých skupin pod společné velení a vznik 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky je spojeno s datem 6. ledna 1945, kdy pomocí vysílačky skupiny LUČ, poslal D. B. Murzin hlášení o smrti Jána Ušiaka a radistů, vzniku brigády a žádal vybavení, vysílačku a radisty.

Počet členů brigády se rozrůstal zejména o tzv. městské partyzány, kteří běžně chodili do práce, bydleli doma a pro brigádu plnili úkoly zásobovací, zpravodajské, případně se účastnili destrukčních akcí. Do řad lesních partyzánů byli přijímáni pouze lidé, kterým hrozilo zatčení. V měsících prosinci a lednu se partyzáni zaměřili především na zásobovací akce a zpravodajskou činnost.

Konec ledna 1945 se už brigáda využívala k bojovým a diverzním akcím. Aktivita 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky ukázala, že se nejen nepodařilo odboj zlikvidovat, ale že jsou akce partyzánů nebezpečnější. Jejich terčem se stále častěji stávaly objekty nezbytné pro chod válečné mašinerie. Partyzáni přišli z obrany do ofenzivy, množily se úlohy na železniční cestě, elektrická a telefonní vedení, promyšlené sabotáže. Na východní Moravu se začaly přesouvat části ustupující maďarské u německé armády. Časté přepady těchto oddílů výrazně pomohly ve vyzbrojení brigády. Situace byla tak závažná, že K. H. Frank odeslal 23. února 1945 německé generalitě dálnopisy, v nichž žádá o nápravu a stěžuje si na morálku maďarských vojáků. Činnost brigády se rozrostla až na střední Moravu.

Problémem byla stále chybějící vysílačka. Brigáda navázala spojení s Tajnou vojenskou a civilní organizací (TVCO) v Holešově a s paravýsadkem Clay – Eva. Tato spolupráce byla důležitá zejména ve zpravodajské oblasti týkající se pohybu nepřátelských jednotek, připravovaných akcí a zpráv o výrobě ve Zbrojovce Vsetín a Jablůnka.

Koncem března 1945 už byly partyzánské akce tak časté, že se okupační oddíly odvažovaly k přesunu pouze ve větších skupinách. Ve valašských horách se objevila upozornění na „bandity“. Hlášení o akcích přicházela na úřední místa každý den a z několika míst najednou.

Pomoc partyzánům poskytovalo velké množství lidí. Peníze, věnované Murzinovi skupinou Wolfram, pomohly oddílu při zásobování v říjnu 1944. Na úrovni štábu se vedlo účetnictví, vydané peníze musely být doloženy a jejich využití hlášeno.

Významnou finanční pomoc poskytoval Josef Sousedík a po jeho zatčení Sousedíkův bratr František. Na jaře 1945 se mezi dárce zařadilo vedení Baťových závodů ve Zlíně. Nároky na ubytování a stravu s počtem partyzánů rostly. Partyzáni navštěvovali známé usedlosti a nezdržovali se na jednom místě dlouho. Hospodáři znali své partyzány a minimalizovalo se nebezpečí konfidentů. Člen štábu Jurij Kulikov prohlásil: „S obrovským rizikem a za velkých obětí pomáhali Valaši partyzánům. Bez váhání můžeme označit za hrdiny dokonce tisíce rolnických rodin, obchodníků a živnostníků, kteří byli doslova očima a ušima partyzánů.“

Blížící se fronta, akce partyzánů a odpor obyvatel Valaška vyvolávaly v německých jednotkách stále větší strach a nestabilitu. Začátek dubna 1945 přinesl Valašsku nesmírné utrpení a skutečnou genocidu.

3. dubna 1945 vtrhli okupanti do Juříčkova mlýna. Ve svém řádění se nezastavili ani před týráním dětí.

19. dubna znovu hoří Ploština a umírají lidé.

23. dubna hoří Prlov a zase umírají mladí lidé – nejmladší oběti bylo sedmnáct let.

26. dubna hoří Lažova usedlost na Huslenkách a znovu v plamenech umírají lidé.

2. května 1945, když už byla fronta jen několik kilometrů daleko, hoří Vařákovy paseky. Čtyři zatčení, z nichž dvěma bylo pouhých 20 let, umírají 4. května v Hošťálkově.

Od heydrichiády nezažil protektorát takové běsnění jako Valaško. Veřejné popravy bez soudu, hořící usedlosti a v nich upalování lidí – civilistů, dokonce přibýlo mnoho dětí do seznamu milionů obětí této hrozná války. Jako nemá mementa připomínající pomníčky na valašských horách zvrácenou tvář nacismu.

Poválečné hlášení o počtu partyzánů udává, že v brigádě bojovalo 1533 osob, z nichž 304 zahynulo. V květnu 1945 bylo registrováno ve Vizovicích 1229 členů, z toho 927 byli občané Československa, 257 sovětských občanů a 46 partyzánů jiných států (Jugoslávci, Belgičané, Angličané, Maďaři, Rumuni i Němci a Rakušané). Když k tomuto počtu přidáme partyzánské spojky a spolupracující občany i celé odbojové organizace, bojovalo proti okupantům několik tisíc osob.

Použité podklady

Publikace:

Radomír Kunc: Clay Eva – Volá Londýn

Marie Hrošová: Na každém kroku boj*

Jiří Kohutka, Josef Košťál: Josef Sousedík – Moravský Edison

Richard Pavlík: Vsetínsko v boji za svobodu

Miroslav Neumann: Kronika žhavých dnů – historie TVCO

Archiv OV ČSBS Vsetín:

Jan Smutek: Odboj Valašska na nacistická persekuce bývalého okresu Vsetín

Antonín Macháň, Antonín Kašík: Protifašistický odboj ve Valašském Meziříčí (rok 1945)

Ing. Vratislav Mísař: Vzpomínky účastníků odboje z let 1970-1971

Materiály jsou majetkem OV ČSBS Vsetín a nejedná se o zveřejněné publikace.

Soukromé archivy: Archiv Danuše Sousedíkové

Archiv Ing. Blanky Andělové

Fotografie:

Majetek OV ČSBS Vsetín a historické skupiny 1. čs. PBJŽ

Pozn: Publikaci „Na každém kroku boj“ od autorky Mgr. Marie Hrošové je možno získat na okresním výboru ČSBS Vsetín, adresa: Smetanova 1484, 755 01 Vsetín, email: hs1cspbjz@email.cz.

MĚSTO VSETÍN